

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Nové soukromé právo
reg. č. CZ.1.04/4.1.00/80.00003

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

„ZKUŠENOSTI S IMPLEMENTACÍ NOVÉHO SOUKROMÉHO PRÁVA
V ZAHRANIČÍ“

Prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc.
JUDr. Václav Bednář, Ph.D.
JUDr. Milan Hulmák, Ph.D.
JUDr. Petr Tégl, Ph.D.
JUDr. Blanka Vítová, Ph.D., LL.M.
Mgr. Lucie Piechowiczová
Mgr. Lucia Valentová
Mgr. Hana Vičarová Hefnerová

V Olomouci dne 14. 2. 2013

.....
Prof. JUDr. Milana Hrušáková, CSc.
děkanka PF UP

Tato analýza je financována z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.

Na tomto místě bychom rádi poděkovali za spolupráci následujícím osobám:

Juozas Bernatonis, ministr spravedlnosti Litevské republiky

Roberta Kairyte, hlavní specialistka, Odbor právního systému, oddělení Vývoje právního systému Ministerstva spravedlnosti Litevské republiky

Ivo Opstelten, ministr bezpečnosti a spravedlnosti Nizozemí

Elisabeth D.G. Kiersch, ředitelka legislativní a právní sekce Ministerstva bezpečnosti a spravedlnosti, odboru pro soukromé právo

Mona Maria Pivniceru, ministryně spravedlnosti Rumunska

Honoria Dumitrescu, právní poradce Ministerstva spravedlnosti Rumunska, Legislativní odbor

Bertrand St-Arnaud, ministr spravedlnosti provincie Quebec

Michel Paquette, kancelář náměstka ministra spravedlnosti provincie Quebec

Navracis Tibor, ministr spravedlnosti Maďarska

Lavrinovich Oleksandr Volodymyrovych, ministr spravedlnosti Ukrajiny

Jānis Bordāns, ministr spravedlnosti Lotyšska

Conf. Univ. Dr. Baias Flavius-Antonius, děkan právnické fakulty Bukurešťské Univerzity

Prof. Dr. Hijma Joop, professor civilního práva, Univerzity v Leiden, Nizozemí

Prof. Univ. Ligia Alina Cătuna Ph.D., Západní univerzita v Timisoara, Rumunsko

Prof. dr hab. Kossak Volodymyr M., vedoucí katedry občanského a procesního práva Národní univerzity Ivana Franka ve Lvově

Doc. Ye. M. Yukevych, katedra občanského a procesního práva Národní univerzity Ivana Franka ve Lvově

Prof. Kireyev Valery, vedoucí katedry občanského práva Právnické fakulty Jihouralské státní univerzity Čeljabinsk

Prof. Kiršiene Julija, děkanka právnické fakulty Univerzity Vytautas Magnus v Litvě

Prof. dr. Lawson Rick A., děkan Právnické fakulty Univerzity v Leidenu

Prof. Mr. Dr. Lindenberg Siewert D., Právnická fakulta Rotterdamské Erasmus Univerzity

Prof. dr. Mikelenas Valentinas, advokát Baltic Legal Solutions Lietuva, profesního advokátního společenství

Prof. Rozenfelds Janis, Lotyšská Univerzita

Prof. univ. Dr. Toader Tudorel, děkan právnické fakulty Univerzity Alexandru Ioan Cuza, soudce rumunského Ústavního soudu

Doc. Halász Ivan, Ph.D., Ústav právní vědy Maďarské akademie věd, Fakulta veřejné správy Národní univerzity veřejné služby Budapešť

Doc. JUDr. Jirásek Jiří, CSc., vedoucí katedry ústavního práva a mezinárodního práva veřejného Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Doc. Khanyk-Pospolitak Roksolana, vedoucí Katedry aplikovaných právních studií, Národní univerzity Kyjev-Mohylské Akademie

Dr. Juhász Ágnes, Ph.D., asistent profesora na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Miskolc

Codruța Mangu, Ph.D., lektorka Západní univerzity v Timisoara, Rumunsko

Dr. Sokolovski Irakli Ph.D., senior právník, gruzínsko-evropská Hospodářská politiky a právní poradna

JUDr. Sovinský Jaroslav, Ph.D., odborný asistent katedry ústavního práva a mezinárodního práva veřejného Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Speriusi-Vlad Alin, Ph.D. odborný asistent, Právnická fakulta, Západní univerzity v Timisoara, Rumunsko

Dr. Gołębiowski Krzysztof, odborný asistent katedry občanského práva Právnické fakulty ve Vratislavi

Obsah:

Úvod.....	5
Nizozemí	7
Litva	13
Lotyšsko	21
Rusko.....	27
Rumunsko.....	32
Quebec.....	39
Ukrajina	43
Gruzie	47
Maďarsko	50
Slovensko	55
Polsko.....	58
Závěr.....	68
Příloha č. 1.....	73
Příloha č. 2.....	74
Příloha č. 3.....	76
Příloha č. 4.....	78
Příloha č. 5.....	79
Příloha č. 6.....	80
Příloha č. 7.....	82
Příloha č. 8.....	84
Příloha č. 9.....	85
Příloha č. 10	86
Příloha č. 11	87
Příloha č. 12	88

Úvod

V souladu se zadáním smlouvy č. 237/2012-MSP-CES „*Zkušenosti s implementací nového soukromého práva v zahraničí*“, uzavřené v rámci projektu Nové soukromé právo, reg. č. CZ.1.04/4.1.00/80.00003, byla zpracována analýza procesu implementace nového soukromého práva v zahraničí. Předmětem smlouvy byla analýza procesu implementace nového soukromého práva do praxe, a to jak v tradičních demokratických zemích EU, tak v zemích, které s Českou republikou sdílejí historii v bývalém východním bloku. Současně byly z těchto zemí pro analýzu zvoleny jen ty státy, jejichž novelizace soukromého práva, především pak její rozsah a zaměření, odpovídala rekodifikaci českého soukromého práva a proběhla v posledních dvaceti letech.

Postup při zpracování analýzy byl následující:

1) Nejprve jsme na základě předběžné rešerše zjistili, že v posledních dvaceti letech byla reforma soukromého práva učiněna hned v patnácti státech.¹ Na základě předběžné rešerše bylo rozhodnuto, že z těchto států odpovídají výše uvedeným kritériím: Nizozemí, Rusko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Quebec a Ukrajina, Maďarsko.

2) Analýza je dále doplněna o rozbor stavu v Gruzii, zejména s ohledem na historické kontexty (přechod od totalitního systému na systém tržního hospodářství). Dále bylo mezi zkoumané státy zařazeno Polsko a Slovensko, které se nacházejí v různých stádiích přípravy na implementaci soukromého práva a jejichž poznatky jsou taktéž velmi užitečným inspiračním zdrojem s ohledem na to, že reforma soukromého práva v těchto státech probíhá ve stejném časovém období jako v ČR.

3) Hlubší analýzou volně dostupných zdrojů informací² byly zjištěny základní poznatky o implementaci v jednotlivých státech, které nám umožnily připravit individuální dopis adresovaný každému státu s konkrétními dotazy na proces implementace v jejich podmínkách. S těmito konkrétními dotazy jsme se obraceli na jednotlivá Ministerstva spravedlnosti a právnické fakulty v dané zemi.³

4) V další fázi jsme zpracovávali jednotlivé odpovědi, kterých se nám dostalo. Dále byla vedena diskuze nad problémy implementace nového soukromého práva. V mnoha případech bylo nutné zajistit překlad a následné studium materiálů,

¹ Viz příloha č. 1.

² Převážně webové stránky.

³ Příkladem výčet položených otázek viz příloha č. 2 a příloha č. 3.

které nám byly zaslány či doporučený a které obsahovaly užitečné informace pro analýzu.⁴

5) K samotné analýze bylo přístupováno tak, že se nejprve zpracovala analýza každého státu samostatně. Na prvním místě je uváděn stávající stav legislativy a důvody, které sehrály klíčovou roli pro rozhodnutí reformovat soukromé právo. Dále délka trvání tohoto procesu, rozsah samotné reformy, který je obvykle doplněn příkladným výčtem změn, ke kterým došlo, protože cílem této analýzy není poskytnout úplný přehled veškerých změn. Pro analýzu je směrodatný fakt, že změny soukromého práva jsou srovnatelné s reformou v ČR. Následují fakta o inspiračních zdrojích a zhodnocení, zda se jedná o změny založené na principu kontinuity či diskontinuity. V další fázi je věnována pozornost nutnosti novelizovat doprovodnou legislativu a samotný nový občanský zákoník. Opětovně se nejedná o úplné výčty veškerých změn, které bylo nutné u konkrétního nového občanského zákoníku provést, ale výčet příkladný, stejně jako u doprovodné legislativy, která měla široký rozsah u všech států.

Velká pozornost byla věnována způsobům, jakým stát a nejen on, připravoval veřejnou správu a veřejnost (laickou i odbornou) na změny v legislativě. Předposlední část analýzy je věnována otázce reakce veřejnosti na nové soukromé právo, tedy zda bylo vnímáno pozitivně nebo spíše negativně a jak se společnost vyrovnala s jeho aplikací. A konečně v poslední části analýzy se zaměřujeme na dopady reformy do soudní soustavy (zvýšení nápadu na soudy a jejich schopnost se s tím vypořádat, jednotnost při výkladu apod.). Každá analýza jednotlivého státu je uzavřena krátkým shrnutím nejdůležitějších poznatků.

6) Po analýzách reforem jednotlivých států následuje závěr, ve kterém porovnáváme postupy při reformě soukromého práva nejen mezi zeměmi navzájem, ale i ve vztahu k procesu implementace v České republice, dále sumarizujeme příklady dobré praxe a navrhuje postupy hodné následování.

7) Pro větší přehlednost byla rovněž vytvořena přehledná tabulka, která obsahuje základní heslovité informace a umožňuje lepší orientaci a srovnání implementačního procesu v analyzovaných státech. Je součástí příloh s č. 8 – 12.

⁴ Bohužel se nezdařilo vždy odpovědět na všechny otázky, nejproblematictější bylo zodpovědět, jak se odrazila reforma soukromého práva v dané zemi na nápadu civilních žalob na soudy, protože většina států neměla tuto problematiku zmapovanou. Rovněž otázka kontinuity či diskontinuity reformy je komplikovaná, mnohdy jsou závěry vyvozovány pouze z tvrzení profesorů občanského práva a ti si mnohdy nebyli jisti, zda lze mluvit v převažující míře o kontinuitě či naopak diskontinuitě nového soukromého práva.

Nizozemí

Nový nizozemský občanský zákoník (dále jen NBW⁵) nabyl účinnosti dne 1. 1. 1992, kdy nahradil občanský zákoník⁶ účinný od roku 1838.

Původním záměrem byla pouhá novelizace občanského zákoníku. Za tímto účelem byla jmenována vládní komise, která však pracovala velmi pomalu, za což sklídila kritiku zejména od Eduarda Mauritse Meijerse⁷, profesora občanského práva na Univerzitě v Leidenu. Ten roku 1928 vydal seznam, v němž uvedl okolo sta nedostatků stávající občanskoprávní úpravy s dodatkem, že by mohl poukázat na minimálně sto takových dalších nedostatků. Kritizoval setrvačný postoj vládní komise ohledně původního občanského zákoníku, nicméně sám přiznal, že je stěží možné novelizovat pouze části občanského zákoníku, když jeho zbytek zůstane původní. Proto byl přesvědčen o nutnosti vytvořit zcela nový občanský zákoník a tuto svou myšlenku opřel o následující argumenty:

- roztržitost, nesystematičnost a nejednotnost občanskoprávní úpravy (existence občanského zákoníku a vedle něj nespočtu různých zvláštních zákonů) – např. specifické smluvní typy (pronájem zemědělské půdy, splátkový prodej)
- zastaralost občanského zákoníku a existence obsoletních ustanovení – nejasnost termínů, nekoncepční zařazení některých ustanovení
- existence nových právních principů, na nichž je založeno občanské právo
- změna společenských vztahů (od liberalismu po stále významnější zohlednění veřejného zájmu)
- samozřejmě neméně důležité byly i ekonomické a politické důvody
- a později se k nim přidala i nutnost sladit legislativu s EU, ale to již nebyla kritika prof. Meijerse.

Ačkoli se objevila menšinová kritika Meijersova projektu, jejímiž hlavními argumenty byly ztráta času, peněz, energie, nebo například to, že veřejnost (odborná i laická) je už zvyklá na občanský zákoník z roku 1838, se svou myšlenkou nového občanského zákoníku jako celku Meijers nakonec úspěšně. Roku 1947 byl jmenován vládním komisařem a hlavním redaktorem nového občanského zákoníku.

Meijers byl při tvorbě NBW velice opatrný a obezřetný. Ohledně mnohých otázek se radil s odborníky, například s advokáty nebo s podnikovými právníky.

⁵ Nieuw Burgerlijk Wetboek.

⁶ Burgerlijk Wetboek.

⁷ Blíže k prof. Meijersovi zde: http://en.wikipedia.org/wiki/Eduard_Meijers.

Navíc kontaktoval i zákonodárce – nizozemský Parlament, jemuž předložil mezi léty 1952 – 1953 seznam 50 otázek. Odpovědi Parlamentu na tyto otázky zakomponoval do návrhu NBW, čímž si zajišťoval politickou oporu.

Roku 1954 Meijers představil tehdejší nizozemské královně polovinu své práce; za několik měsíců poté zemřel. Ve tvorbě NBW pokračovali tři právníci,⁸ avšak byli jiného smýšlení než prof. Meijers. Roku 1961 byli nahrazeni profesorem Drionem (nejvýznamnějším Meijersovým následovníkem), po jeho smrti na návrhu NBW pracovali profesori Wiersma, Beekhuis a Langermeier.

Poté, co byl návrh NBW vytvořen, byl předložen nizozemské vládě. Ta návrh mírně upravila a předložila Parlamentu, nikoli však jako celek, ale jako několik samostatných zákonů, které Parlament schválil, čímž dovršil více než 50 let trvající proces rekodifikace.⁹

Vzhledem k délce rekodifikačního procesu je téměř nemožné popsat všechny změny, které nastaly. Proto jen velmi obecně lze říci, že změny postihly všechny oblasti soukromého práva a dále uvádíme pouze příkladný výčet těch nejdůležitějších:

- Z obecné části soukromého práva se jedná především o rozšíření soudní diskrece¹⁰ a obecně snahu o deformalizaci občanského práva. Soudce už nemá být pouhými ústy zákona, ale má ústřední postavení v provádění zákona. Tento způsob partnerství mezi zákonodárcem a soudcem je považován za charakteristický znak moderní kodifikace.¹¹ Rovněž se tvůrci NBW snažili, aby byl zákoník flexibilní a mohl reagovat na aktuální změny, a tak se udržel v platnosti co nejdéle bez nutnosti častých a chaotických novelizací.
- Došlo k odstranění dualismu obchodního a občanského zákoníku, oba byly spojeny v jeden soukromoprávní kodex. Klade se důraz na jednotu soukromého práva.
- Celý kodex je založen na principu „vrstvení“. První dvě knihy obsahují zákonné definice a jsou důležité pro výklad zbývajících částí NBW. Implementují se do nich také směrnice EU.

⁸ Označování často jako tzv. Triumvirát.

⁹ Vzhledem k dlouhodobému procesu rekodifikace je tato část analýzy výrazně zjednodušena, protože není považována za zcela klíčovou.

¹⁰ Blíže k tomu viz <http://www.jstor.org/discover/10.2307/840585?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21101594092681>.

¹¹ Prof. Dr. Jaap Hijma.

- Změny postihly oblast vlastnického práva, především pak byla posílena jeho ochrana.
- Výrazné změny zaznamenala oblast závazkového práva, např. větší možnost zásahu soudce do smluvní volnosti stran, posílení ochrany slabší strany, ochrana třetích osob jednajících v dobré víře, posílil se boj proti bezdůvodnému obohacování, došlo k většímu rozpracování institutu objektivní odpovědnosti za škodu, výslovně byly zakotveny zásady dobré víry a poctivosti v obchodování. Postupně tak docházelo ke stírání rozdílů mezi závazkovým a vlastnickým právem.
- Změn doznalo i rodinné právo, především v určování otcovství, a dále i právo dědické.¹²

Je evidentní, že tak rozsáhlé změny vyžadovaly, aby byla společně s NBW vytvářena i doprovodná legislativa, což se také stalo. Dále uvádíme výčet právních předpisů, které bylo nutné přizpůsobit nové legislativě:

- Občanský soudní řád
- Obchodní zákoník
- předpisy insolvenčního práva
- Zákon o organizaci soudnictví
- předpisy práva duševního vlastnictví
- Zákon o spotřebitelském úvěru
- předpisy regulující podomní prodej
- Zákon o notářích
- Zákon o katastru nemovitostí
- Zákon o vyvlastňování
- daňové zákony

Ke změnám ve výše uvedených předpisech došlo z několika důvodů. Prvním z nich byla harmonizace práva s NBWZ, nejen funkční propojení, ale taktéž sjednocení terminologie, mnoho předpisů se měnilo např. z důvodů širšího pojetí věci v právním smyslu. A dalším důvodem byla snaha o zefektivnění a modernizaci fungování celého systému.

I když tato reforma soukromého práva vypadá velkolepě, byla založena na kontinuitě.¹³ Reforma je často popisována jako kodifikační, a ne modifikující.¹⁴

¹² Některé další informace jsou dostupné na <http://civil.udg.es/Tossa/2000/Textos/p/2/HIJMA.htm>.

¹³ Prof. Dr. Jaap Hijma, profesor občanského práva Právnické fakulty Univerzity v Leidenu dokonce tvrdí, že zde „existuje materiální kontinuita možná až ze 2/3“.

¹⁴ Elisabeth D. G. Kiersch, ředitelka civilní legislativní sekce ministerstva spravedlnosti.

Použitelnost judikatury byla zachována, i dnes není ničím neobvyklým, že v soudních rozhodnutích jsou odkazy na judikaturu z 50. let 20. století. Navíc byl přijat zvláštní zákon, který obsahuje přechodná ustanovení, podle nichž je možné v mnoha případech aplikovat starý zákon.

Tvůrci NBW hledali inspiraci i v zahraničních právních úpravách. Jednalo se zejména o evropské právní úpravy – (hlavně) Německo, Francie, Anglie, Itálie, Švýcarsko a Řecko. Jako inspirace byly dále rovněž použity i mimoevropské právní úpravy oblasti občanského práva, a to právní úprava Egyptu, Brazílie a Číny. NBW byl ovlivněn také právem Evropské unie. Jednalo se zejména o směrnice z oblasti ochrany spotřebitele, které musely být, stejně jako i směrnice z jiných právních oblastí, včleněny do právních řádů členských států EU. Tento harmonizační proces národních právních úprav s právem EU byl v posledním desetiletí největším důvodem pro novelizaci nizozemské občanskoprávní úpravy po přijetí NBW. Sám NBW se po svém přijetí stal inspirací zejména pro nově vzniklé státy po rozpadu Sovětského svazu, jistou inspiraci v něm našli i tvůrci Principů evropského smluvního práva, neboť NBW reflektoval aktuální právní vývoj na poli závazkového práva. NBW je konečně brán v úvahu jako inspirační zdroj i rekodifikační komisí v Polsku (viz pojednání o této zemi), kde dokonce existuje úzká – byť spíše neformální – spolupráce tamějších civilistů s civilisty nizozemskými.

NBW byl přijat roku 1986, účinným se stal až roku 1992. Skládá se celkem z devíti knih,¹⁵ v budoucnu by k nim měla přibýt ještě desátá kniha týkající se mezinárodního práva soukromého.¹⁶ Legisvakanční lhůta byla záměrně zvolena jako šestiletá, aby existoval dostatek prostoru pro seznámení se zákonem ze strany odborné i laické veřejnosti.

Právníkové fakulty v přípravě studentů práv na NBW nijak neotálely a na mnoha z nich se začalo vyučovat nové právo čtyři až šest let předtím, než se stalo účinným. Občanské právo se zde vyučovalo v tzv. dvojkolejném systému, tedy nové občanské právo společně se starým občanským právem.

Aby byla právní praxe dostatečně připravena na NBW, organizovaly nizozemské **právníkové fakulty** mnoho post-akademických **kurzů** pro soudce, advokáty, podnikové právníky a právní poradce. Kromě toho se rovněž konalo mnoho **kurzů, seminářů a kongresů**. Speciálně pro soudce byl připraven **povinný**

¹⁵ Kniha 1 – fyzické osoby + rodinné právo, Kniha 2 – právníkové osoby, Kniha 3 – manželské právo, Kniha 4 – právo dědické, Kniha 5 – vlastnické právo, Kniha 6, 7, 8 – závazkové právo, Kniha 9 – právo duševního vlastnictví.

¹⁶ Práce však nejsou dokončeny ani na 9. knize – právo duševního vlastnictví.

národní kurz, který trval jeden týden a vyučovali zde profesori ze všech univerzit a rovněž i jiní odborníci z praxe (např. členové Nejvyššího soudu, zkušení praktičtí právníci, atp.).¹⁷ Pro advokáty byly organizovány obdobné kurzy.

Dle informací poskytnutých ministerstvem spravedlnosti se velmi osvědčilo včasné zapojení odborné veřejnosti do diskuze ohledně návrhu, případně ohledně přípravy novel NBW. Děje se tak jednak prostřednictvím webových stránek¹⁸ a kulatých stolů, které se k dané otázce organizují. Toto včasné zapojení odborníků jednak umožní širší diskuzi, z níž mnohdy vzejdou užitečné poznatky,¹⁹ jednak je to přínosné z toho hlediska, že veřejnost je velmi brzo informována o případných změnách.

Pokud se jedná o širší veřejnost, je nutno uvést, že ta neměla větší zájem se předem seznamovat s NBW. Většina lidí se začala zajímat o novou právní úpravu až v okamžiku, kdy ji bylo třeba aplikovat na řešení vlastních případů, např. při koupi domu. Obvykle se v takových případech obrátili na profesionální právníky. Přesto pro širší veřejnost byly vydány **speciální publikace**, jejichž autory jsou univerzitní profesori, kteří jednoduchým způsobem vysvětlují změny založené NBW. Dále byly zřízeny **internetové stránky**, které rovněž informovaly o novinkách a byla zřízena **infolinka** známá jako („Postbus51“). Další informace a rady poskytovaly příslušné **instituce k ochraně spotřebitelů, odbory, vládní agentury** apod.

Při práci na NBW docházelo k intenzivní spolupráci mezi expertními skupinami jak ze strany akademiků, tak ze strany právní praxe. Ta pokračovala i po té, co byl NBW přijat a společně všichni docházeli ke konsenzu ohledně výkladu jednotlivých pravidel. Samozřejmě to byl mnohdy dlouhodobý proces, nicméně, z pohledu ministerstva spravedlnosti probíhal hladce.

Ani spolupráce širokého spektra expertů nezabránila výskytu některých chyb, které NBW obsahoval. Jednalo se jak o chyby legislativně technické, tak i o problémy s výkladem některých ustanovení, jejichž textace umožnila dvojí interpretaci. Ani tyto drobné nedostatky však nevzbudily ve společnosti negativní ohlasy či záporné postoje k NBW. Nedostatky byly odstraněny novelou či dodatkem. K objasnění smyslu vágních ustanovení přispěly soudy svou judikaturou. Zákon byl a stále je hodnocen pozitivně, a to i přes to, že od roku 1992 byl nesčetněkrát novelizován

¹⁷ S přijetím NBW se počítalo samozřejmě s jistým dopadem na oblast soudnictví. Po přijetí NBW došlo u soudců ke změnám v jejich práci, ale co se týče množství práce, toto se žádným dramatickým způsobem nezvětšilo.

¹⁸ www.internetconsultatie.nl

¹⁹ Ze zprávy ministerstva spravedlnosti vyplývá, že k návrhům se obvykle vyskytne 80-100 reakcí ve formě cenných komentářů nebo tipů na zlepšení od odborníků z praxe.

vlivem zákonodárství EU, politických tlaků, nebo pod vlivem soudní judikatury. Samozřejmě změny souvisely i se společenským vývojem.

Nicméně je nutné poznamenat, že po letech, s ohledem na náročnost projektu poklesl zájem o rekodifikace jako takové. Z důvodu časové omezenosti mandátu vlády i parlamentu je příznivější dělat menší změny v legislativě, než velké projekty, které obvykle dokončí jiná vláda, která si za to připíše „plusové body“. Z tohoto úhlu pohledu hodnotí ministerstvo spravedlnosti rekodifikaci jako méně populární způsob legislativních změn.

Závěrem lze shrnout, že vývoj rekodifikace NBW byl a je podstatně delší a složitější, než vývoj NOZ. Postupné přijímání jednotlivých knih a dlouhá legisvakanní doba je odlišným postupem rekodifikace, který je ovšem zapříčiněn zejména hloubkou a rozsahem změn, které jsou širší než změny z hlediska OZ. Dalším důvodem byla dostatečná kvalita dosavadního soukromého práva, v jejímž důsledku nebyla vyžadována urychlená změna. Toto postupné a dlouhodobé zavádění NBW bylo pravděpodobně příčinou jeho úspěšného zvládnutí v praxi, kdy nejsou zaznamenány žádné zásadní problémy s vypořádáním většího nápadu na soudy²⁰. Co se týče přípravy veřejnosti na změny v soukromém právu, lze říci, že nizozemská vláda udělala maximum pro to, aby informovala laickou i odbornou veřejnost o novinkách obsažených v nové kodifikaci. Kromě klasických prostředků školení, zřízení webových stránek atd. je zajímavým nástrojem i infolinka. Rovněž organizace vzdělávacího kurzu pro soudce v podobě jednotýdenního povinného kurzu je něčím neobvyklým.

²⁰ Obecný problém přetíženosti soudů v Nizozemí existuje, ale NBW nezpůsobil zřejmě ani nijak výrazný nárůst civilních žalob, což usuzujeme z toho, že Ministerstvo spravedlnosti nezaznamenalo žádné problémy v oblasti justice v souvislosti s NBW.

Litva

Poté, co v roce 1990 vyhlásila Litva svou nezávislost, vystala potřeba nové právní úpravy v oblasti soukromého práva,²¹ a to takové právní úpravy, která by odpovídala nové politické, ekonomické a sociální situaci.

Existovaly dvě možnosti, jak se s tímto problémem vypořádat. Tou první byla možnost navázat na soukromé právo, které bylo v Litvě platné a účinné v letech 1919-1940. Druhou možností bylo vytvořit zcela nový občanský zákoník, což bylo realizováno, i když tato varianta přinesla s sebou několik problémů. Tím prvním byl nedostatek času pro tvorbu nového OZ. Nový OZ měl být vypracován co nejdříve a co nejrychleji na základě pokynu parlamentu a ministerstva spravedlnosti, a proto pracovní skupina neměla dostatek času na podrobný výzkum a analýzu. Jiné požadavky než co nejkratší doba k přípravě nebyly na pracovní skupiny kladeny, tj. žádné požadavky co do obsahu či modelu kodexu, atd. Nový občanský zákoník vstoupil v účinnost 1. července roku 2001.

Za formální začátek přípravy nového OZ můžeme považovat 18. července roku 1990. Pracovní skupina, která připravila dnešní občanský zákoník, byla sestavena v roce 1995 a vytvořena z odborníků na občanské právo hmotné a procesní z Právnické fakulty Univerzity ve Vilniusu. Vedoucím skupiny byl určen prof. Valentinas Mikėlenas, členy skupiny byli také Alfonsas Vileita, Algirdas Taminskas, Gintautas Bartkus, Viktoras Tiažkijus, Rimvydas Kūgis, Vladas Staskonis.

Zdrojem inspirace pro pracovní skupinu byly moderní občanské zákoníky jiných zemí (např. Nizozemí, Quebec), či mezinárodní dokumenty (Vídeňská úmluva o smluvním právu, Vídeňská úmluva o smlouvách o mezinárodní koupi zboží), dokumenty Rady Evropy, dále také principy UNIDROIT. Na druhou stranu nový občanský zákoník neměl vycházet ze svého předchůdce. V roce 1995 podepsala Litva smlouvu o přidružení k EU, a tudíž bylo zřejmé, že nový občanský zákoník musí být v souladu s právem EU. Proto byly do kodexu začleněny všechny směrnice EU platné do roku 2000.

Proces vytvoření nového litevského občanského zákoníku můžeme s nadsázkou označit jako proces „transplantace“ mezinárodního práva do práva vnitrostátního. Diskuse ohledně projektu trvaly dlouho, Poslanecké sněmovně byl návrh předložen 8. 10. 1996, 23. 10. 1996 byl zveřejněn k posouzení veřejností, po posouzení byl projekt upraven podle obdržných připomínek a nabídek. Dne 18. 7.

²¹ Nahrazen zákon z roku 1964.

2000 vstoupil zákon v platnost a 1. 7. 2001 nabyl účinnosti. Kodifikace hmotného soukromého práva Litvy, při snaze přizpůsobit občanské právo podstatě změněných ekonomických, sociálních a politických podmínek, trvala více než 5 let.²²

Jedním z cílů přípravy nového občanského zákoníku, jakož i důvodů, které podpořily jeho vytvoření, byla snaha adaptovat občanské právo na podstatně změněné ekonomické, sociální a politické podmínky, vytvořit vhodnější právní možnosti pro podnikání, upevnit práva osob a právo na ochranu svobody, vytvořit efektivní způsoby a prostředky pro domáhání se subjektivních práv, která byla porušena. Druhý důležitý cíl a důvod přípravy nového občanského zákoníku byla snaha uvést soukromé právo Litevské republiky do souladu s mezinárodním právem, právem EU a také s jinými mezinárodně právními závazky. Současně se usilovalo o udržení právní kontinuity a zajištění stability právního systému.

Co se týče změn, byly opravdu rozsáhlé. K největším změnám došlo v právu závazkovém. Např. byla zavedena *actio Pauliana* (tj. naše odporovatelnost, resp. relativní neúčinnost právních jednání), došlo k detailnější úpravě zajišťovacích institutů; došlo k zakotvení principů UNIDROIT a PECL a DCFR; nově byl zaveden institut předběžné smlouvy; byla zakotvena nová úprava hry a sázky; byl změněn a rozšířen pojem morální (nemajetkové) újmy a její odškodnění; velkých změn doznalo i spotřebitelské právo; nově byl zakotven institut veřejnoprávní smlouvy, trustu, factoringu, franchisingu, akreditivu atd.

Do roku 1998 byla v přípravné skupině zvažována možnost připravit samostatný obchodní zákoník, ale v průběhu kodifikace byla zvolena teorie monismu soukromého práva – občanské a obchodní právo je tedy upraveno jedním zákoníkem.

Z obecné části občanského práva jmenujme například upevnění principů občanského práva jako je smluvní svoboda, nedotknutelnost vlastnictví a zásada poctivosti. Nový občanský zákoník se rozhodně přiklonil k principu bezformálnosti právních jednání, došlo k prodloužení promlčecích lhůt, upevnila se a rozšířila práva na ochranu osobnosti, byl založen institut registru právnických osob, zavedly se prostředky na ochranu práv akcionářů.

Také v rodinném právu došlo ke změnám, např. v úpravě zasnoubení, předmanželské smlouvy a registru předmanželských smluv. Podrobně byl upraven také institut umělého oplodnění a dalo by se pokračovat i řadou mnoha dalších změn týkajících se práv dítěte apod.

²² Ministerstvo spravedlnosti počítá kodifikační snahy až od okamžiku ustavení pracovní skupiny pro nový občanský zákoník.

Rovněž věcná práva byla modifikována. Především došlo k detailnější úpravě jednotlivých právních institutů např. superficies, emphyteusis, hypotéky, zadržetí věci. Drobné změny postihly i dědické právo – např. zavedení dvou druhů závětí: veřejné a osobní; založení registru závětí; podrobnější úprava společné závěti manželů. Některé instituty občanského práva byly novým zákonem zrušeny, například JZD. V podstatě nezměněné zůstaly některé staré právní normy, například normy určující důvody neplatnosti smluv.

Pokud se týče zhodnocení změn z hlediska kontinuity či diskontinuity, hodnocení jednotlivých referenčních míst se liší. Dle autora návrhu občanského zákoníku je asi 80 % pravidel zcela nových. Ale současně podotýká, že záleží na typu oblasti práva, o jakou jde.²³

Samozřejmě, že tak rozsáhlé změny práva hmotného si vyžádaly změny práva procesního. Bylo zapotřebí vytvořit i rozsáhlou doprovodnou legislativu (např. předpisy o registrech, ať už se jedná o registr právnických osob, registr závětí, registr předmanželských smluv, katastr nemovitostí atd.). K tomu byl zapotřebí čas a finanční prostředky, čehož se bohužel nedostávalo. Proto některé předpisy byly vytvořeny, až když nový občanský zákoník nabyl účinnosti (např. nový občanský soudní řád ze dne 28. 2. 2002).

Přípravy na aplikaci nového soukromého práva se uskutečňovaly na několika úrovních:

Právnické fakulty, kde se nové právo vyučovalo ještě před nabytím účinnosti; paralelně s ním se učí i právo staré.

Na **webových stránkách** Ministerstva spravedlnosti byly pravidelně uveřejňovány tiskové zprávy týkající se nového občanského zákoníku.

Ministerstvo spravedlnosti zaměřilo velkou pozornost na **vzdělání soudců, notářů, ale i advokátů**. Dle informací poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti se však s těmito vzdělávacími akcemi v plné míře začalo **až po nabytí účinnosti**. Probíhaly formou **kurzů a školení**, které byly v kompetenci příslušných stavovských orgánů (advokátní komory, notářské komory), případně Justiční akademie apod. Stavovské orgány neorganizovaly jen školení, ale také poskytovaly zdarma konzultace k nejasným otázkám či problémům svých členů. Zaujímalý stanoviska a vypracovaly **vzorové smlouvy** (Notářská komora). Konkrétně školení soudců bylo organizováno v letech 2000-2001 Ministerstvem spravedlnosti. Školení byla uskutečňována průběžně. Rok před nabytím účinnosti zákona bylo pro soudce

²³ Rodinné právo obsahuje asi z 50 % nová pravidla, věcná práva obsahují asi ze 70 % nová pravidla a mezinárodní právo soukromé je nové asi z 90 %.

přípravě několik povinných komplexních školení, a to nejen s ohledem na nový občanský zákoník, ale také kvůli změnám procesního práva. Dále byla organizována další samostatná školení pro soudce: např. 13. - 17. 11. 2000 proběhl seminář školicího střediska soudců Litvy „*Realizace nového Občanského zákoníku LT*“, ve dnech 2. - 6. 4. 2001 proběhl seminář školicího střediska soudců „*Uplatnění nového občanského zákoníku*“, ve dnech 10. - 12. 10. 2001 seminář soudců „*Přehled projektu nového procesu občanského zákoníku LT*“ atd. Školení připravily a prováděly osoby, které se podílely na přípravě občanského zákoníku a občanského práva procesního.

Prof. Valentinas Mikelėnas k tomu dodává, že i přes intenzivní školení soudců se v Litvě stále potýkají s problémy při soudcovské aplikaci práva, které pramení z jejich sovětského vzdělání. Dle jeho slov soudcům chybí teoretické zázemí pro použití a výklad nových pravidel. Současně autor doufá v lepší budoucnost s příchodem nových soudců.

Pro laickou veřejnost Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo **videokazety** s praktickými radami do běžného života ohledně právních otázek při regulacích právních vztahů mezi manžely, uzavření nebo ukončení sňatku, práv spotřebitelů, právní odpovědnosti vedoucích podniků atd. Rovněž v televizi byly vysílány **programy** věnující se změnám, které nový občanský zákoník přináší.

Ministerstvo spravedlnosti připravilo rovněž **letáky** o nákupu a prodeji nemovité věci, o vztazích osob ve společném soužití, o řízení částečného společného vlastnictví pro majitele bytů, o závěti a dědění majetku a uzavření sňatku. Tyto letáky byly distribuovány zdarma. V současné době se připravuje leták s informacemi pro spotřebitele.

Občané rovněž mohou klást dotazy na nový občanský zákoník prostřednictvím elektronické pošty na adresu ministerstva spravedlnosti. Odpovědi na jejich otázky nebo jinou informaci o občanském zákoníku lze najít na internetové adrese: <http://www.min.tm.lt/nck.asp>.²⁴

V letech 2001-2003 byly vydány **komentáře** první, druhé, třetí knihy a části šesté knihy občanského zákoníku. Autory těchto komentářů jsou právní vědci i praktici, včetně osob, které se podílely na přípravě občanského zákoníku. Komentář páté knihy občanského zákoníku byl vydán ve formě samostatných článků v právnickém **časopise „Justitia“**.

²⁴ Dle informací z ministerstva se jedná o způsob informování s největší efektivitou. V počátcích účinnosti to byl velmi frekventovaný zdroj informací, jakož i zdroj odborné diskuze nad výkladem jednotlivých ustanovení.

Co se týče vlivu nového soukromého práva na soudní soustavu, dle dat Ministerstva spravedlnosti bylo soudy projednáno za 10 let více než 1 mil. případů souvisejících s novým občanským zákoníkem. Na Nejvyšším soudu Litevské republiky bylo projednáno více než 8000 kasačních stížností. Soudy musely změnit svou práci a soudci museli pracovat s vyšším pracovním nasazením a zvyšovat svůj výkon, ale konkrétní statistická data o změně pracovní zátěže soudců nejsou k dispozici, neboť v období uplatnění občanského zákoníku neexistovala odpovídající metodika výpočtu zátěže soudců. Bylo nutné zavést pozice asistenta soudce u soudů všech stupňů. U Nejvyššího soudu vzniklo Oddělení pro analýzu soudních sporů plynoucích z nového občanského zákoníku. Bylo nutné zvýšit počet soudců u soudů první instance.

Výklad jednotlivých ustanovení OZ je ponechán široké odborné veřejnosti. V tomto ohledu závisí výsledky z praxe při aplikaci nového OZ na znalostech, kvalifikaci a ochotě litevských právníků. Litevské právo obecně je však i nadále ovládáno duchem bývalého sovětského právního systému. Velkým problémem občanského zákoníku je uplatňování zásad UNIDROIT. Z praxe vyplývá, že soudy nejsou připraveny na implementaci zásad UNIDROIT ani dalších principů jiných mezinárodních dokumentů. Na druhou stranu problém s aplikací principů UNIDROIT a dalších mezinárodních principů nemají strany a rozhodci v rozhodčím řízení, ačkoli rozhodčí řízení není v Litvě příliš populární.²⁵

Další část výkladu je věnována podrobné analýze novelizací, ke kterým muselo dojít po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku.

V červnu 2010 došlo ke změnám v druhé knize OZ, týkající se osob, ohledně zakládání odborových organizací tak, aby právní úprava byla v souladu s požadavky Evropské sociální charty.

Na konci června 2010 došlo k novelizaci třetí knihy OZ, týkající se rodinného práva. Došlo k úpravě věkové hranice pro uzavření sňatku u osob, které nejsou zletilé a mohou uzavřít manželství se souhlasem soudu – hranice byla zvýšena o jeden rok. Tyto změny byly zavedeny jako závěr diskuzí probíhajících v Litvě od roku 2004 ohledně ochrany dětí před sexuálním zneužíváním a před sexuálním životem v příliš raném věku. V souladu s tím byla upravena i trestněprávní legislativa.

V červnu 2010 došlo rovněž ke změnám ve čtvrté knize OZ, týkající se věcných práv. Jednalo se zejména o problematiku odstranění neoprávněných

²⁵ Je však nutné upozornit, že toto není informace z ověřeného zdroje, pouze z volně dostupných webových stránek. Tato informace nám nebyla potvrzena ze strany Ministerstva spravedlnosti.

staveb. Změny zasáhly rovněž litevský zákon o stavbách, do něhož byly zakomponovány nové způsoby odstranění nedovolené stavby.

V září 2010 došlo k doplnění druhé knihy OZ, jednalo se o registraci notářsky ověřených udělených plných mocí ve veřejných registrech. K tomuto doplnění došlo zejména z toho důvodu, aby osoby, které uzavírají smlouvy, byly informovány o existenci takovéto plné moci, jejím zrušení či odvolání. Tímto způsobem je možné předcházet uzavírání neplatných dohod, případně ověřovat oprávnění kontrahentů.

Ke konci roku 2010 byla dále změněna šestá kniha OZ týkající se závazkového práva. Problematika se týkala hlavně spotřebitelských úvěrů. Většina ustanovení OZ, která regulovala tyto právní vztahy, byla zrušena a tato problematika přesunuta do nově přijatého samostatného zákona o spotřebitelských úvěrech. Tím došlo k implementaci evropské směrnice o spotřebitelském úvěru, která reguluje dodací podmínky spotřebitelských úvěrů, práva a povinnosti poskytovatelů a zprostředkovatelů úvěrů, odpovědnost při poskytování spotřebitelského úvěru, dozor ohledně poskytování úvěrů, prověřování platební schopnosti příjemců úvěrů, právo příjemce předčasně úvěr splatit či možnost kompenzace poskytovatele úvěru při jeho předčasném splacení.

V roce 2011 byl OZ změněn šestkrát. Poprvé v dubnu 2011 tak, aby byl v souladu se zákonem o poskytování půdy pro potřebu veřejnosti při uplatňování státních projektů zvláštního významu. Změny se týkaly čtvrté knihy OZ. Zákon byl přijat s cílem stanovit speciální, rychlý a efektivní postup pro poskytnutí půdy. Tato změna měla podpořit efektivní využití finančních prostředků z EU a přilákání zahraničních investorů.

Druhá změna se týkala první knihy OZ – obecných ustanovení. Došlo k doplnění výjimky ohledně promlčecí lhůty. Tato změna byla provedena dle usnesení litevského Ústavního soudu, v němž soud při aplikaci zákona ohledně odškodnění škod způsobených okupací Sovětským svazem konstatoval, že zákon musí zakotvit práva obětí okupačního režimu Sovětského svazu požadovat odškodnění za způsobené materiální a morální škody.

Třetí okruh změn se týkal zvláštních funkcí soudů. V únoru 2009 byla ministrem spravedlnosti sestavena pracovní skupina, která měla prozkoumat zvláštní funkce soudů, které se netýkaly samotného řešení sporů. Například se jednalo o otázku dědického práva. Aby došlo ke zrychlení dědického řízení, byla posílena funkce notáře v řízení tak, že za splnění zákonných podmínek se může dědic obrátit

přímo na notáře a nikoli na soud. Zákon, který přinesl tyto změny, provedl změny rovněž v první knize OZ, kdy došlo k regulaci zveřejňování některých dokumentů.

Čtvrtá změna nastala v říjnu 2011, kdy byl přijat zákon, kterým se měnila ustanovení knihy šesté OZ ohledně uzavírání spotřebitelských smluv prostřednictvím komunikačních prostředků na dálku a v náhradních prostorách (mimo provozovnu). Dále se změny týkaly také spotřebitelských produktů, jako je dlouhodobá dovolená – její předprodej nebo výměna. Změny byly přijaty za účelem harmonizace národní právní úpravy s úpravou EU.

K páté změně došlo v listopadu 2011, ta se týkala i jiných zákonů. Cílem změn byla snaha dosáhnout náhrady škody způsobené vkladatelům, finančnímu systému a celé veřejnosti s ohledem na bankovní úpadky. Jednalo se o změny v části OZ, týkající se závazkového práva. Vzhledem k tomu, že pro celý bankovní systém je významným prvkem platební neschopnost, či její nebezpečí, vyžaduje zvlášť efektivní a účinné právní řešení. V zákoně o bankách se předpokládá, že se neužijí ustanovení OZ, jiných zákonů, či právních aktů, případně ustanovení dohod uzavřených s bankou, která se týkají omezování práv, nebo předání plnění ze závazku. Došlo k harmonizaci těchto ustanovení s právní regulací v OZ, podle které může dlužník převést svůj dluh na jinou osobu jen tehdy, pokud s tím souhlasí věřitel. Zároveň byla do OZ přijata ustanovení, která mají zajistit bankám a celému bankovnímu systému stabilitu.

V období legisvakance byly Sněmovně Litevské republiky předloženy tři návrhy zákonů, kterými se měla měnit ještě neúčinná ustanovení občanského zákoníku. Tyto návrhy byly spojené s otázkami úpadku dlužníka, evidence narození dítěte a výběru poplatků za poskytnutí licencí. Všechny návrhy byly odmítnuty jako neodůvodněné, nepřesné, nebo neúčelné.

Proces kodifikace si kladl za cíl dosáhnout stability občanského zákoníku. V Litvě převládá názor, že občanský zákoník může být měněn jenom za situace, kdy existuje problém, který nelze vyřešit jinak a novelizace zákoníku je nezbytně nutná a nevyhnutelná.

Občanský zákoník byl v legisvakanční lhůtě měněn celkem šestadvacetkrát. Změny byly spojené se vstupem Litevské republiky do Evropské Unie a se snahou zajistit uplatnění příslušných právních aktů Evropské Unie. Byly změněny a doplněny články občanského zákoníku související s implementací směrnic ohledně samostatně pracujících agentů, odpovědnosti za vadné výrobky a cestování. Zároveň byly provedeny opravy legislativně technických chyb, například odkazy,

kteře nesměřovaly na příslušné články, vynechaná slova a podobně. Dále byla novelizována část rodinněprávní, a to ustanovení regulující zaopatření dítěte, s cílem odstranit nejasnosti, které vznikly během dosavadní aplikace občanského zákoníku, upevnit vyživovací povinnost rodičů nejen pro nezletilé, ale také zletilé děti, které studují prezenční studium na středních, vysokých nebo odborných školách a nejsou starší 24 let. Dále bylo doplněno ustanovení zakládající soudu právo udělit bezpodmínečný příkaz manželu, který uplatňuje vůči druhému manželu násilí, žít odděleně od druhého manžela. Tato změna byla zavedena ve snaze efektivněji chránit manžela, manželku nebo dítě, kteří utrpěli domácí násilí a předcházet násilí v rodině.

Změn doznala i věcná práva, konkrétně byly zpřísněny podmínky řešení neoprávněných staveb ve snaze zabránit jejich výstavbě a zajistit kontrolu stavebního procesu a kvality stavby.

Závěrem lze shrnout, že litevský proces reformy soukromého práva patří k těm, jejichž reforma probíhala středně dlouhou dobu, tj. více než 5 let za účasti odborníků, převážně právních vědců. Litevský proces přeměny byl nejspíše ovlivněn velkým tlakem mít vlastní občanský zákoník, tedy kodex potvrzující svébytnost Litvy. I přes tento tlak, kdy občanský zákoník vznikl v relativně krátké době, se podařilo reformovat celé soukromé právo. Z našeho pohledu se tato snaha o rychlé zavedení negativně odrazila v kvalitě kodexu, na což usuzujeme z toho, že kodex byl od té doby mnohokrát novelizován.

Změn, které nový občanský zákoník přinesl, bylo opravdu velké množství, přesto legisvakanční doba byla zvolena jako jednoletá. O to intenzivněji probíhala příprava na aplikaci nového kodexu. Příprava veřejné správy se nevyznačuje žádnými zvláštnostmi oproti jiným státům. Litva však soustředila nebývale velkou pozornost na přípravu laické veřejnosti na nový zákoník. Ministerstvo spravedlnosti jako hlavní aktér těchto aktivit přistupovalo k této otázce velmi kreativně a zavedlo celou řadu opatření, která si kladla za cíl podat změny občanům „lidsky“, tj. zejména na příkladech z běžného života. Z tohoto pohledu je Litva velmi inspirativním zdrojem nápadů.

Lotyšsko

Lotyšsko se vydalo cestou reformy občanského práva na počátku 90. let dvacátého století. Nový občanský zákoník se liší od předchozího občanského zákoníku z doby socialismu stejně jako nový občanský zákoník v Litvě či Estonsku.

V letech 1918 - 1940 bylo Lotyšsko nezávislé. V době nezávislosti byl roku 1937 přijat těsně před okupací občanský zákoník. Lotyšsko znovu získalo svou nezávislost roku 1991 po rozpadu Sovětského svazu. Téhož roku bylo v Lotyšsku rozhodnuto o tom, že bude znovu vydán původní občanský zákoník z roku 1937,²⁶ z čehož je evidentní, že nedošlo k navázání na původní ruský socialistický občanský²⁷ zákoník z roku 1964. Tento zákoník však nemohl být vydán v nezměněné podobě, protože jeho znění odporovalo mezinárodním smlouvám.

Původní znění zákoníku např. předpokládalo, že manžel má moc nad manželkou, existovalo různé postavení dítěte narozeného v manželství a mimo manželství a řada dalších ustanovení, která byla zcela neslučitelná s právní situací v roce 1992. Proto bylo nutné původní návrh přepracovat. Největší změny nastaly v právu rodinném, drobnější pak ve zbylých oblastech. Tak např. původní znění občanského zákoníku z roku 1937 bylo, v důsledku rekodifikace devadesátých let, změněno v kapitole 19, týkající se deliktního práva, doplněním článku 2352, který řeší ochranu před zásahy do důstojnosti a cti a také právo nárokovat odstranění falešné informace (pomluvy) a kompenzace za ni. Druhým důležitým dodatkem byla druhá část článku 2347 OZ, která představila koncept vysoce nebezpečných zdrojů škodních událostí a zakotvila odpovědnost bez zavinění týkající se ztrát (což koresponduje s objektivní odpovědností).

Opětovné vydání již modifikovaného občanského zákoníku muselo být činěno postupně, a tak byly roku 1992 přijaty části týkající se obecných ustanovení, práva dědického, vlastnického a závazkového. Posléze byla roku 1993 přijata část týkající se práva rodinného. Dnes se občanský zákoník skládá z těchto čtyř částí: 1) rodinné právo, 2) dědické právo, 3) vlastnické právo, 4) závazkové právo.

K popsání časového rozsahu mezi platností a účinností jednotlivých částí občanského zákoníku je zapotřebí uvést podrobnější informace, protože délka legisvakance je značně krátká. Okamžik účinnosti jednotlivých dílů občanského zákoníku byl stanovený ve zvláštních zákonech, které také obsahovaly přechodná ustanovení. Věcná práva a dědické právo - zákon ze dne 7. 6. 1992 nabyly účinnosti

²⁶ Který nabyly účinnosti 1. 1. 1938.

²⁷ <http://www.juridicainternacional.eu/?id=12713>

dne 1. 9. 1992, závazkové právo – zákon ze dne 1. 3. 1993 nabyt účinnosti dne 1. 3. 1993 a rodinné právo – zákon ze dne 29. 5. 1993 nabyt účinnosti dne 1. 9. 1993. Z těchto informací je patrné, že legisvakanní doba je nejvýše tříměsíční.

Základem pro občanský zákoník byla místní Sbirka zákonů baltských provincií Ruského impéria z roku 1864. Hlavním tvůrcem občanského zákoníku byl Friedrich Georg von Bunge, který se při jeho tvorbě inspiroval německým občanským právem. Jeho zásluhou se občanský zákoník více přibližuje právu německému než právu ruskému. Lotyšské občanské právo je rovněž částečně ovlivněno občanským právem švýcarským, rakouským, francouzským.

Lotyšský občanský zákoník obsahuje jen část kodifikovaného soukromého práva. I přesto, že zákoník obsahuje přes 2400 ustanovení, nepokrývá veškeré důležité oblasti, např. pojistné právo. Co se týče např. pracovního práva a přepravy cestujících, obsahuje zákoník pouze obecná ustanovení. Insolvenční právo, soutěžní právo, právo týkající se ochrany spotřebitele, autorské právo a obchodní právo zde existují jako zvláštní předpisy práva soukromého. Pracovní právo jako takové je upraveno ve zvláštním zákoně – zákoníku práce.

V roce 2000 byl přijat obchodní zákoník, avšak pouze tři z jeho zamýšlených čtyř částí. Čtvrtá část byla schválena roku 2008.

Dramatické změny, které se odehrály při modernizaci zákoníku z roku 1937, se odrazily v kvalitě kodexu. Proto hned po nabytí účinnosti se začalo pracovat na jeho novelizacích a práce pokračují dodnes. Vypracování změn se odehrává obvykle v režii Ministerstva spravedlnosti, které zřizuje speciální pracovní skupinu (někdy mohou být pracovní skupiny zřízeny Parlamentem). Tyto skupiny mají mezi svými členy často reprezentanty NS a krajských soudů a rovněž právní vědce z lotyšské univerzity. V některých případech jsou členy i zástupci státního zastupitelství, Ministerstva vnitra, notářské kurie, advokátů, exekutorů, apod.

Můžeme tedy konstatovat, že proces reformy soukromého práva v Lotyšsku nebyl dosud ukončen. Po 1. 9. 1993 nabylo platnosti a účinnosti mnoho velkých změn v oblasti rodinného práva. Důvody těchto změn byly různé, jako např. potřeba harmonizovat národní legislativu s mezinárodním právem, potřeba minimalizovat přetížení národních soudů, nejdůležitějším důvodem však bylo nahradit a upravit zastaralé zákony a normy.

Např. novelizace OZ, které se staly účinnými 1. 1. 2003, sloučily úpravu otázky původu dětí do jednoho oddílu, a tak zabránily dalšímu rozlišování mezi dětmi, které se narodily ve svazku manželském a těmi, které se narodily mimo

manželství. Změny byly učiněny i v oblasti rozvodů - např. poprvé je explicitně definován pojem rozvráceného manželství (rozvrat manželství). Dne 7. 4. 2005 nabyly účinnosti dodatky k OZ, které již nadále neposkytují možnost zrušit adopci nezletilého. Tyto novelizace rovněž zrušily možnost adoptovat zletilého.

Později, dne 1. 2. 2011, se stalo účinným nové nařízení, dle něhož v případech nežalovatelných „rozvodů“ je možné zrušit manželství prohlášením u notáře a ne na soudu. Tato inovace měla odlehčit zatížení soudů a tím jim umožnit pracovat rychleji a efektivněji. Také zjednodušila a zpřístupnila rozvodový proces jako takový.

Dne 1. 1. 2013 se staly účinnými nové dodatky k OZ, které zrušují „manželské oznámení“ (tzv. ohlášky), jelikož je to zastaralá norma, která již prakticky nenaplňuje svou historickou funkci – tj. informovat třetí osoby o nadcházejícím sňatku. Navíc, tato informace je nyní považována za soukromou. Nová úprava také stanoví, že nyní může být manželství uzavřeno nikoli jen v kostele nebo na úřadě, nýbrž i na jiném vhodném místě. Dále nové dodatky specifikovaly terminologii týkající se rozvodu – nyní zde existuje možnost posuzovat rozvrat manželství nikoli jen na základě toho, že manželé žijí odděleně minimálně tři roky, ale také pokud se jeden z manželů dopouští fyzického, sexuálního, psychického nebo ekonomického násilí vůči druhému manželovi, vůči dětem druhého manžela nebo vůči jejich společným dětem.

Tyto dodatky také zaručují, že nyní může být uznáno otcovství na základě společné žádosti matky dítěte, jejího manžela a biologického otce dítěte. Navíc, biologický otec má nyní právo zpochybnit uznání otcovství. Do té doby takové právo poskytnuto nebylo. Tím docházelo k disproporčnímu omezování práva biologických otců, což bylo proti mezinárodním úmluvám.

K velkým změnám došlo i v právní úpravě způsobilosti k právním úkonům. Úprava se tím dostala do souladu s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením a Lotyšskou Ústavou. V těchto nových dodatcích je nahrazen koncept absolutní nezpůsobilosti k právním úkonům konceptem omezené způsobilosti k právním úkonům. Krom toho nemohou být lidé omezeni ve způsobilosti v návaznosti na výkon osobních práv. V důsledku toho byla zrušena mnohá dosavadní omezení osob s duševní poruchou, zahrnující např. nemožnost uzavírání sňatku, uznávání a popírání otcovství atd.

Praxe ukázala, že nejen rodinné právo, ale také další oblasti soukromého práva je nutné reformovat a přiblížit právní úpravu úpravám členských států EU. Na tomto místě musí být zmíněny dva balíčky změn z roku 2006 a 2009.

Dodatky z 26. 1. 2006 konkrétně:

- Článek 1635 zakotvil širší koncepci nároku na náhradu nemajetkové újmy (předtím takové právo existovalo pouze v důsledku zásahu do důstojnosti a cti, tělesného zmrzačení a zohyzdění)
- Články 1652 a 1765 byly přidány se zřetelem na implementaci Směrnice 200/35/EC ohledně prevence před opožděnými platbami.

Dodatky z 4. 6. 2009:

- Článek 1724 – implementoval právo dlužníka na moderaci smluvní pokuty, pokud je nepřiměřená
- Článek 1776 – došlo k upřesnění jeho znění ohledně nároku oběti žalovat o náhradu škody
- Článek 1779 – začleňuje princip předvídatelnosti

Dále byly přijaty novely, které činí aplikaci principu „*pacta sunt servanda*“ flexibilnější a rovněž také ty, které se týkají implementace konceptu „nepřiměřeného strádání“.

Konečně dodatky z 29. 11. 2012 zahrnují:

- Znovuobnovení koncepce omezené způsobilosti k právním úkonům. Čl. 2347 byl novelizován s ohledem na právo kompenzace nemajetkové újmy v případě fyzického poranění.

Veškeré změny v právu s sebou přinášejí i reakci praxe. Vyskytnou-li se interpretační problémy, reagují na ně primárně soudy. Pokud však tento způsob řešení není dostačující, je Lotyšsko stále otevřené k přijetí dalších dodatků, resp. novel občanského zákoníku.

Judikatura je v Lotyšsku důležitým pramenem práva a velká pozornost se proto věnuje informování veřejnosti o novinkách, které přináší. Na Nejvyšším soudu existuje zvláštní oddělení (dále jen „oddělení soudní praxe“), které se zabývá dostupností rozhodnutí Senátu Nejvyššího soudu. Tato rozhodnutí jsou publikována na internetu, v bulletinu Nejvyššího soudu a v týdeníku „Jurista Vārds“.

Oddělení soudní praxe připravuje krátké teze (právní věty), pokud se jedná o významná senátní rozhodnutí. Tyto teze jsou publikovány společně s rozsudky na webových stránkách NS: www.at.gov.lv. Existuje také databáze, která obsahuje všechna rozhodnutí Senátu NS a jiných soudů. Momentálně se řeší problém

přístupnosti této databáze všem (je nutné vyřešit otázku ochrany osobních údajů a rozhodnutí přijatých při neveřejném jednání). NS každý rok připravuje mnoho shrnutí týkajících se soudní praxe (analýzy podle kategorií případů). Tato shrnutí jsou dostupná pro každého na webu NS. Každý rok je vydávána publikace, ve které jsou uvedeny rozsudky a rozhodnutí Senátu NS, která jsou publikována od roku 1996. Dříve byly tyto publikace rozděleny podle podkategorií - trestní, civilní, správní, ale v posledních dvou letech se vzhledem k nedostatku finančních zdrojů publikace sjednotily. Soudní judikatura hraje klíčovou úlohu při informování odborné veřejnosti o reformě soukromého práva.

Vzhledem ke složitosti a délce trvání procesu reformy soukromého práva v Lotyšsku nelze zmapovat, jaký vliv má stále probíhající reforma na soudní soustavu. Je nepochybné, že na zvýšený nápad žalob na civilní soudy (graf součástí přílohy č. 4) má vliv i ekonomická a sociální situace v zemi. Proto nelze říci, jaký podíl na nárůstu má právě přijetí nové legislativy. Navíc důsledky novelizací zákonů lze spatřovat vždy až s jistým časovým odstupem, tj. min. dva roky, kdy právní případ dorazí k finálnímu rozhodnutí u soudu třetího stupně. Z toho plyne, že konečný závěr lze smysluplně učinit nejdříve v roce 2015.

Dále muselo dojít k zajištění právního vzdělání nové generace právníků. V Lotyšsku za tím účelem působilo několik mezinárodních právních škol, mezi něž patřily: Riga Graduate School of Law, Concordia International University a Eurofakulty sponzorované Radou pobaltských států.

Poté, co byl nový občanský zákoník přijat, objevily se v něm legislativně-technické chyby. Mezi léty 2007 – 2009 působila pracovní skupina, která měla za úkol tyto chyby najít, případně objevit obsoletní ustanovení. Skupina odhalila přes sto chyb, jednalo se zejména o chyby technického rázu, nicméně byly napraveny cestou novelizací. To však vyvolalo debatu o tom, zda novelizace budou dostačující a zda by neměl být přijat zcela nový občanský zákoník. Nicméně vytvoření nového občanského zákoníku je velkým legislativním úkolem, který je ospravedlnitelný z velmi závažných důvodů. Ministerstvo spravedlnosti ustavilo několik pracovních týmů, které pracují na zlepšení současného znění zákona. Některé z návrhů byly již předloženy k projednání vládě a parlamentu, ostatní jsou stále ve fázi návrhu v odborných pracovních týmech.²⁸

²⁸ V současné době v pracovní skupině dochází k přepracování části občanského zákoníku týkající se majetkového práva. Vědci a soudci, kteří tvoří pracovní skupinu, se momentálně nedokáží shodnout na některých otázkách jako např. princip abstrakce nebo nabytí vlastnictví v dobré víře od nevlastníka. Dle prof. Rozenfeldse práce neprobíhají tak hladce, jak se čekalo.

Došlo rovněž ke změně doprovodné legislativy – např. občanský soudní řád, zákon o sirotčích soudech, zákon o pozemkových knihách, zákon o soukromých rejstřících, daňové zákony. Vzhledem k roztržitosti změn soukromého práva v Lotyšsku lze informační kampaň vůči veřejnosti rozdělit do dvou období. První, dvouměsíční období v roce 1993, kdy se jednorázově změnil právní předpis a následující období až do současnosti, kdy změny neprobíhají již tak hekticky. První období se vyznačuje vyšší intenzitou informační kampaně vůči veřejnosti. Během tohoto období se konaly semináře pro odbornou veřejnost (soudci, advokáti, notáři, atd.), masmédiá se snažila vysvětlit změny laické veřejnosti. Vzhledem k malé rozšířenosti internetu a krátké době na přípravu nemohla mít kampaň větší vliv, proto internet sehrál v informační kampani minimální úlohu. V té době se rovněž začaly připravovat vědecké komentáře, ovšem práce na nich byla dokončena až po 6 letech.

Ve druhém období už sehrál internet klíčovou úlohu. Na webových stránkách ministerstva spravedlnosti (popř. jiného rezortu) jsou s velkým předstihem publikovány návrhy dodatků, se kterými se může s dostatečným předstihem seznámit prakticky kdokoli. I webové stránky vlády informují o nových dodatcích a poskytují prostor pro odbornou diskuzi. Pokud se jedná o parlamentní návrh zákona, pak diskuze o něm probíhá v médiích pouze během druhého nebo třetího čtení.

K informační kampani lze přiřadit i bezpočet konferencí, které organizují univerzity společně s Nejvyšším soudem. Každý rok se konají školení pro soudce, která jsou koncipována obecně, tzn. informují o veškerých novinkách v právním řádu. Velká část časového prostoru je vždy věnována právě soukromému právu. Obdobně přistupují ke svým členům i jiné stavovské komory.

Lotyšsko se řadí ke státům se zcela standardním průběhem reformy soukromého práva, který se vyznačuje především tím, že z obsahového hlediska nebyla reforma zřejmě úplně úspěšná a v současné době je nutné některé části zákona přepracovat. Vzhledem k tomu, že rekodifikační proces probíhal na počátku 90. let 20. století, nebylo možné pro přípravu veřejnosti použít nová média, která v současné době hrají téměř určující roli, zejména internet. Příprava veřejnosti se tak omezila na odborné semináře, a to i pro soudce a příslušníky jiných právnických profesí. Klíčovou úlohu sehrává také judikatura NS.

Rusko

Nový Ruský občanský zákoník²⁹ nahradil původní kodex z roku 1964 a jako celek nenabyl účinnosti jedním datem, nýbrž postupně.

V ruském právním řádu je nutno rozlišovat dvě významné reformy v oblasti občanského práva. První reforma započala roku 1994 a byla ukončena roku 2008. Zakládala se na přijetí čtyř částí občanského zákoníku Ruské federace (dále jen „ROZ“). Jednalo se o významné změny v občanském právu, které zajistily Rusku relativně hladký přechod od plánovaného hospodářství k hospodářství tržnímu. Tato část reformy obsahovala řadu liberálních myšlenek a byla pro Rusko velice důležitá. Bylo přijato mnoho významných ustanovení zejména ohledně korporátního práva, obchodních transakcí, vlastnického práva a hypoték. Část z těchto nově přijatých ustanovení není dnes již žádoucí (např. nedokonalá právní úprava neziskového sektoru).

Vyvrcholení druhé části reformy občanského práva nastalo roku 2012 a týkalo se zejména obchodních transakcí. Důvodem pro ni byl fakt, že obchodní transakce jsou dnes mnohem složitější než před deseti lety. Druhá část reformy občanského práva byla započata roku 2009, kdy Rada pro kodifikaci a zlepšování občanskoprávní legislativy schválila základní dokument – Koncepti vývoje občanskoprávní legislativy v Ruské federaci. Tato koncepce byla dne 7. 10. 2009 publikována na webových stránkách Nejvyššího rozhodčího soudu. Mezi léty 2009 – 2011 byla koncepce podrobena diskuzi mezi soudci, obchodníky, vyučujícími na právnických fakultách a dalšími právníky. Dne 27. 4. 2009 byla novela kodexu projednávána v Parlamentu, kde vyvolala velice živou debatu, na jejímž základě byl tento projekt rozdělen do šesti částí. Nicméně dne 30. 12. 2012 podepsal prezident první část novelizací, která nabyla účinnosti dne 1. 3. 2013.

Změny v oblasti občanského práva byly podstatné. Jednalo se například o tyto novinky:

a) Obecná ustanovení:

§ 2. Zaveden podnikatelský koncept

§ 5. Obyčej se stala pramenem práva

§ 10. Nově byl zakotven zákaz nekalé soutěže

b) Právo osob:

§ 61 až 64. Neplatnost a reorganizace právnických osob

§ 69 až 104. Některé nové typy právnických osob

²⁹ (Гражданский кодекс Российской Федерации, neboli ГК РФ).

c) Věcná práva

§ 131. Nová pravidla pro katastr nemovitostí

§ 260, 261. Přijato soukromé vlastnictví půdy

§ 274. Nová úprava věcných břemen

d) Dědické právo

§ 1141 až 1148. Změny u nabývání ze závěti, pravidla dědění ze závěti byla změněna ve prospěch příbuzných zůstavitele

e) Obligační právo (zde byly upraveny některé nové smluvní typy)

- Smlouva o prodeji podniku (§ 559 až 565),

- Leasing (§ 665 až 670),

- Faktoring (§ 824 až 833).

Důvodem změn v první fázi byla zejména nová ekonomická strategie, kdy nová ekonomická politika vyžadovala novou právní úpravu. Roku 1990 byl přijat zákon o podnicích a podnikání a zákon o nemovitostech. Roku 1991 byly přijaty Principy ruské občanskoprávní legislativy. Principy posloužily pro vydání série odborných publikací.

Na základě příkazu prezidenta Borise Jelcina ze dne 30. 11. 1991 bylo založeno Výzkumné centrum soukromého práva. Trvalo 17 let (1991-2008), než byl připraven kompletní text nového ROZ. Pracovní skupina vytvořila nový ROZ, avšak všechny politické strany napříč politickým spektrem k němu zaujaly negativní stanovisko. Bylo zapotřebí značného úsilí, aby došlo ke schválení jeho první části ruskou Dumou, poté co se Ruská Rada (horní komora ruského Parlamentu) vyjádřila proti přijetí nového ROZ, nicméně se to nakonec podařilo. Již od přijetí ROZ se však až doposud projednávají jeho další změny.

Pokud shrneme důvody pro reformu občanského práva, lze říci, že v první fázi se jednalo zejména o důvody ekonomické (ty jednoznačně převažovaly), sociální a politické. Důvody druhé fáze reformy jsou důvody veskrze technickými.

I tvůrci nového ROZ hledali inspiraci v zahraničních právních úpravách. Jednalo se zejména o právo německé a nizozemské. Velkou roli hrálo rovněž právo mezinárodní.

Nový ROZ je založen na principu kontinuity moderní ruské občanskoprávní legislativy s legislativou sovětskou. Kontinuitu lze spatřovat přibližně v 60 % původního sovětského občanského zákoníku z roku 1964 (samozřejmě s výjimkou

ideologických pravidel a definic). Rovněž i teoretickým základem nové občanskoprávní legislativy byla sovětská občanskoprávní literatura.

Jelikož nový ROZ byl přijímán po částech, liší se jednotlivá legisvakanční období. Ta jsou následující:³⁰

Část nového ROZ	Struktura části	Přijetí	Účinnost
1. část	Obecná ustanovení, právo vlastnické a práva jemu obdobná, obecná část závazkového práva	30/11/1994	1/1/1995
2. část	Zvláštní část závazkového práva	26/1/1996	1/3/1996
3. část	Dědické právo, mezinárodní právo soukromé	26/11/2001	1/3/2002
4. část	Právo duševního vlastnictví a prostředky individualizace	18/12/2006	1/1/2008
2. vlna reformy		30/12/2012	1/3/2013

Podle výše uvedené tabulky lze konstatovat, že legisvakanční lhůta kromě části čtvrté byla zvolena jako velice krátká. V letech 1994 – 1996 bylo urgentně vyžadováno schválení nové legislativy, což musí být vzato v úvahu u 1. a 2. části nového ROZ.

Nová občanskoprávní legislativa byla prodiskutována ve spolupráci se soudy, což je standardní postup, neboť některé z možných aplikačních problémů se projeví až v soudní praxi. Ruský Nejvyšší rozhodčí soud pak novou legislativu, poté, co se stane účinnou, komentuje, a tím podává odpovědi na některé otázky. Tak činí obvykle na základě svých plenárních usnesení. Například co se týče části první nového ROZ, která se stala účinnou 1. 1. 1995, Nejvyšší rozhodčí soud vydal „Usnesení o některých záležitostech části 1. OZ“ dne 1. 6. 1996. Totéž se týkalo části čtvrté ROZ, kdy obdobné usnesení bylo vydáno dne 26. 3. 2009. Soud tak reaguje na problémy prakticky ihned po přijetí nové legislativy, čímž ji určitým způsobem vyjasňuje. K vytvoření výkladu ROZ přibral Nejvyšší rozhodčí soud ke spolupráci rovněž notáře a další praktikující právníky. Jedná se o nejvýznamnější část spolupráce mezi soudci a dalšími právníky z praxe. Usnesení, na základě nichž

³⁰ Na rozdíl od mnoha jiných evropských občanských zákoníků, ROZ nezahrnuje rodinné právo, toto je upraveno v samostatném právním předpise.

dochází k výkladu nového zákona, jsou publikována na webové stránce <http://www.arbitr.ru/>.

Pokud se jedná o právnické fakulty, tyto se připravovaly na nadcházející změny v občanskoprávní legislativě zejména tím, že se oproti běžným přednáškám občanského práva konaly další přednášky, jež měly za cíl nastudování nové občanskoprávní legislativy. Často docházelo ke srovnávání právní úpravy *de lege lata* a *de lege ferenda*.

V době přípravy nového ROZ byla rovněž přepracována procesní legislativa. Kromě procesního práva bylo nutné novelizovat i jiné právní předpisy, případně nové právní předpisy přijmout (např. nový registrační zákon). K těmto změnám však došlo v mnoha případech až příliš pozdě (např. nový registrační zákon byl přijat až roku 1997). Mnohem později, až v roce 2002, byly vytvořeny i další právní předpisy nezbytné pro správné fungování nového občanského zákoníku: k nejdůležitějším patří insolvenční zákon, zákon o rozhodčím řízení, nový občanský soudní řád.

Ve vztahu k veřejnosti existovalo několik různých způsobů seznámení s novou legislativou. Jednalo se především o **odborné semináře** (např. pro auditory). Soudci a státní úředníci se museli podrobit **povinnému** odbornému **školení**. Tyto kurzy se konaly v Moskvě a jako vyučující vystupovali autoři nového zákona a rovněž soudci Nejvyššího rozhodčího soudu. Rovněž byla zřízena **webová stránka** pro informování veřejnosti (<http://zakon.ru/>).

Při tvorbě nového ROZ došlo k menším chybám, které jsou však nevyhnutelné. Některé z nich byly napraveny plenárními rozhodnutími Nejvyššího rozhodčího soudu. Jiné z nich byly a jsou napravovány zákonodárcem. I v druhé části reformy občanského práva se vyskytly technické chyby. Pokud se je nepodaří zákonodárci odstranit před 1. 3. 2013 (datum účinnosti zákona), očekává se, že Nejvyšší rozhodčí soud tyto chyby svým výkladem napraví.

Při procesu tvorby a přijímání nového ROZ nebyly činěny žádné sociologické průzkumy ve společnosti, které by hodnotily názor veřejnosti na přijímané změny. Nicméně odborná právní veřejnost označuje vypracování a přijetí nového ROZ za velmi dobře odvedenou práci.

Reforma soukromého práva v Rusku patří k těm, které se děly postupně. Díky postupné obměně občanského zákoníku nebylo zapotřebí příliš dlouhé legisvakance, protože změn nebylo takové množství. Co se týče aktivit majících za cíl přípravu veřejnosti na změny, které s sebou přináší reforma soukromého práva, řadí se Rusko

ke státům méně aktivním především ve vztahu k laické veřejnosti. Nebylo indikováno, že by justice zaznamenala nějaké problémy související s přijetím nového občanského zákoníku. K žádnému nárůstu civilních žalob či průtahům řízení tak zřejmě nedošlo.

Rumunsko

Reforma soukromého práva v Rumunsku se nesla v duchu unifikace soukromoprávní legislativy do jednoho kodexu.³¹ Nový rumunský občanský zákoník (dále NRCC³²) v sobě znovu obsahuje ustanovení rodinného práva, tak jako tomu bylo od roku 1864, kdy byl přijat původní rumunský občanský zákoník. K vyčlenění rodinněprávní části do samostatného zákona o rodině došlo po sovětském vzoru v roce 1954. Dále NRCC obsahuje ustanovení obchodněprávní, k čemuž byl inspiračním zdrojem italský občanský zákoník, ustanovení o promlčení, která byla původně vyčleněna do zákona z roku 1958 a mezinárodní právo soukromé, původně samostatně kodifikované v roce 1992.

Práce na NRCC trvaly přibližně srovnatelnou dobu, jako na českém NOZ. Podíleli se na nich nejen odborníci z akademického prostředí, ale také celá řada významných osobností z právní praxe včetně odborníků ze zahraničí. Práce započaly v roce 1997. První návrh byl předložen vládě v lednu 2004 a byl přijat Senátem v září 2004. V Poslanecké sněmovně však byly parlamentní debaty pozastaveny, protože se shledalo, že se musí zrevidovat podstatná část návrhu. Nová verze občanského zákoníku byla přijata v červnu 2009. Účinnost byla stanovena zvláštním zákonem k 1. 10. 2011.

Podle názoru akademiků³³ byla hlavním důvodem rekodifikace společenská situace. Původní RCC³⁴ z roku 1864 byl považován za velice zdařilý zákon, silně inspirovaný francouzským občanským zákoníkem z roku 1804, který přežil i éru komunismu. Byl však poznamenán několika nezbytnými změnami, z nichž poslední byla provedena v roce 1989. I přes jeho nespornou kvalitu však nedokázal zákoník obstát v moderní společnosti. Důvody změn se tedy dají shrnout na modernizační, transformační i globalizační (cíle podpořit zahraniční investice v Rumunsku a usnadnit rumunské investice na zahraničním trhu). Musíme však zmínit také to, že přijetím nového občanského zákoníku byl splněn jeden ze závazků Rumunska k Evropské komisi.

Rekodifikace se shodně jako u nás inspirovala zákoníky ze zahraničí. Především je potřeba vyzvednout úpravu francouzskou, která je tradičním zdrojem inspirace v Rumunsku, ale i italskou, švýcarskou a quebeckou, dále německou,

³¹ Monistický přístup k úpravě soukromoprávních vztahů. Kodex obsahuje všechny předpisy týkající se osob, rodiny, majetku, dědictví, závazků a mezinárodního práva soukromého.

³² New Romanian Civil Code.

³³ Conf. univ. dr. Flavius-Antoniú Baias.

³⁴ Romanian Civil Code.

nizozemskou a finskou. Při přípravě se přihlíželo i k výsledkům právní vědy v těchto zemích. Konkrétně obecná část úpravy závazků je inspirována i projekty Evropské unie směřujícími k unifikaci a harmonizaci soukromého práva jako jsou zásady UNIDROIT, principy Evropského smluvního práva atd. Dalšími zdroji byly legislativní akty EU a celá řada mezinárodních dokumentů.

Pro představu uvádíme výčet institutů a jejich inspirační zdroj: *rodinná rada (quebecký OZ), zásady týkající se dobré víry a svobody uzavřít smlouvu (evropské zásady smluvního práva, švýcarský závazkový kodex, principy UNIDROIT), kontraktační proces (UNIDROIT principy, quebecký OZ, švýcarské závazkové právo), poukázka (italský OZ a UNIDROIT principy), převod povinností (quebecký OZ, UNIDROIT principy, evropské zásady smluvního práva, švýcarské závazkové právo), fiducia (francouzský OZ).*

I když je NRCC velký kodex unifikující soukromé právo komplexně, co do postupu byla zvolena metoda kontinuity právní úpravy. Ministerstvo spravedlnosti na tuto otázku odpovídá tak, že se v 70-80 % rozsahu nové úpravy jedná o převzetí dosavadního práva. Typické soukromoprávní instituty zůstaly zachovány, případně jsou rozvedeny podrobněji. Některá ustanovení jsou inspirována zahraniční úpravou, ale vesměs vycházejí z římskoprávní doktríny a vědy. Zachovány byly i instituty zavedené v průběhu komunistického režimu, a to za předpokladu, že jejich zavedení nebylo podmíněné tehdy panující ideologií. Další skutečností svědčící o kontinuitě, je použitelnost stávající judikatury na novou právní úpravu.³⁵

Co do rozsahu NRCC se oproti původnímu RCC, který čítal 1914 paragrafů, rozšířil na 2664 ustanovení. V rumunské sbírce zákonů byl NRCC uveřejněn v roce 2009 na základě zákona č. 287/2009. Účinným je od října 2011 přijetím zákona č. 71/2011, který NRCC uvedl v účinnost. Tento druhý zákon se neskládá pouze z přechodných ustanovení, ale ještě před nabytím účinnosti NRCC pozměnil asi 300 paragrafů platného znění, provedl novelizace stávajících zákonů, na NRCC navázaných, a zrušil některé zákony včetně původního RCC, obchodního zákoníku a zákona o rodině a také novelizoval prováděcí předpisy. Tímto zákonem byl změněn i rumunský občanský soudní řád (dále ROSŘ). Nový ROSŘ byl přijat v roce 2010 jako zákon č. 134/2010, ale do dnešního dne nenabyl účinnosti.

V případě Rumunska nešlo o zásadní změny v názvosloví institutů, protože NRCC operuje s téměř totožným jazykem jako původní RCC. Nové termíny se objevují zejména v oblasti závazků. Např. z tzv. obchodníka (trader) na dodavatele

³⁵ I když Ministerstvo spravedlnosti přiznává, že na tuto problematiku nebylo vypracováno žádné stanovisko či analýza.

(professional). Zákon č. 71/2011 se pokusil dosáhnout terminologické jednoty celé oblasti soukromoprávních předpisů, například se ve všech právních aktech výraz "banka" nahradil slovy "úvěrové instituce".

Rumunsko řešilo i otázku zachování původní judikatury. Stará judikatura spjatá s původním RCC nebo zákonem o rodině je pořád do jisté míry využitelná. Bohužel není vypracována analýza konkrétního rozsahu použitelnosti dosavadních soudních rozhodnutí.

Dále uvádíme některé konkrétní příklady novinek, které jsou Ministerstvem spravedlnosti považovány za nejvýraznější:

V regulaci osob byly upraveny poprvé výslovně tyto záležitosti:

- Osobnostní práva jako je právo na život, zdraví, tělesná a duševní integrita (včetně například ustanovení o právu odmítnout léčbu a obecné podmínky pro transplantaci lidských orgánů), právo respektovat soukromý život a lidskou důstojnost (včetně například ustanovení o právu na svobodu projevu, právu na soukromý život, právu na vlastní image), jakož i specifické soudní prostředky ochrany těchto osobnostních práv;
- neplatnost založení a vzniku právnických osob a jejich reorganizace;
- rozdělení dědictví, pojem domnělý dědic je zobecněn i pro všechny fyzické a právnické osoby.

Ve věcech rodinných vztahů:

- manželé mají nyní možnost vybrat si majetkový režim;
- existují dva nové druhy rozvodových řízení;
- existují ustanovení o aspektech týkajících se souhlasu a rodičovství v případě asistované reprodukce.

Ve věcech majetku:

- nejvýznamnější novinkou je konstitutivní charakter zápisu některých práv k nemovitému majetku v katastru nemovitostí;
- byly zavedeny některé nové moderní instituty jako např. institut trustu, správa cizího majetku;

Ve věcech dědických:

- případy nezpůsobilosti dědit, jakož i jejich účinky jsou nyní výslovně upraveny v kodexu;
- novinkou je regulace vydědění.

Ve věcech závazkového práva rovněž stojí za zmínku několik novinek:

- poskytování různých právních režimů pro profesionály a neobchodníky ve smluvních vztazích, v důsledku upuštění od dualismu občansko-obchodní regulace;
- zavedení předsmuvní odpovědnosti;
- nová pravidla pro uzavírání smluv;
- definice rámcových smluv a standardních doložek, převážně používaných v obchodní praxi;
- možnost stran dohodnout se na zrušení nebo ukončení smlouvy bez zásahu soudu;
- regulace "imprevision", přiřazení smlouvy a převod povinností³⁶;
- regulace obchodních smluv (např. podnikání, přepravy, zásilky, agentury, zásobování) a bankovních smluv (např. smlouvy o běžném účtu, bankovním úvěru, akreditivu).

Obecně se dá říci, že NRCC přinesl posílení autonomie vůle v soukromoprávních vztazích, projevující se především na úrovni smluvní a testamentární volnosti, dále podporuje podnikání a vede k smírnému a alternativnímu řešení sporů. Přinesl i změny jiných právních odvětví, například u katastru nemovitostí. Zásadním způsobem zasáhl i do bankovního práva, když zavedl nové nástroje, prostřednictvím nichž mohou banky nabízet novou strukturu úvěrových obchodů. Nicméně se objevily hlasy z řad praktikujících právníků, kteří přes souhlas s novou právní úpravou vyjádřili obavu, že některá ustanovení týkající se bankovních služeb jsou nejasná a nesrozumitelná a mohou snižovat ochranu zajištěných věřitelů před dlužníky. Nový OZ přináší dlužníkům nová práva, čímž významně zvyšuje jejich pozici ve srovnání s původním OZ. V oblasti věcných práv je poprvé v dějinách rumunského soukromého práva upraveno vlastnické právo jednotně a souvisle. Nový občanský zákoník rovněž zavedl dva nové pojmy do rodinného práva, a to zasnoubení a manželská smlouva.

Fakulty na změnu právní úpravy reagovaly o mnoho později, než je tomu u nás. S výukou nové civilněprávní legislativy se začalo až po nabytí účinnosti NRCC, tedy po 1. říjnu 2011, což je v Rumunsku obvyklý začátek akademického roku pro studenty.

Fakulty se nicméně zapojily do přípravy praktikujících právníků (advokátů, notářů, soudců, úředníků a zástupců podnikatelského prostředí apod.) pořádáním

³⁶ Obdoba institutu změny okolností. Charakteristická jinak pro francouzský občanský zákoník.

seminářů, konferencí apod. Tyto akce započaly ještě před účinností nového zákoníku. **Semináře pro praktikující právníky** pořádaly i příslušné stavovské organizace jako **Rumunská advokátní komora, Rumunská notářská komora a Justiční akademie**. Jako lektori působili akademici, tvůrci zákona, soudci a další významní představitelé právní teorie a praxe. Rumunsko při nich využívalo moderní technologie **e-learningu, e-streamingu. Školení tak byla dostupná i on-line.**

Školení soudců probíhala pod organizací Ministerstva spravedlnosti, Národního institutu pro smírčí soudnictví a Vrchní rady pro smírčí soudnictví. V principu byla pro soudce soudící civilní věci účast na těchto školeních povinná. Stavovské komory organizovaly kurzy i pro své členy (vč. státních zástupců). Tyto kurzy probíhaly jednak intenzivně před účinností nového zákona, ale i v měsících následujících po nabytí jeho účinnosti.

Jak již bylo naznačeno, fakulty³⁷ i stavovské organizace měly podíl na přípravě především odborné praktikující veřejnosti prostřednictvím **seminářů a konferencí**. I na internetu bylo možné dohledat, že při přípravě odborné veřejnosti sehrálo svoji roli i Ministerstvo spravedlnosti, které připravilo **praktickou brožuru** obsahující shrnutí nejzásadnějších změn v nákladu asi 80 000 kusů. Bylo nám potvrzeno, že tato příručka byla zdarma distribuována všem soudcům. Ministerstvo spravedlnosti dále poskytlo informaci, že vznikla brožura i pro širokou veřejnost, která srozumitelným způsobem i neprávníkovi vysvětlovala, jaké změny ho čekají s přijetím nového občanského zákoníku. Dále byly připraveny **internetové stránky** věnující se NRCC s názvem Nový občanský zákoník – výklad pro všechny, které obsahovaly vysvětlení legislativních změn a výklad základních institutů.

Ačkoliv nebyl vysílán žádný speciální pořad na téma NRCC, zástupci ministerstva se často objevovali ve veřejnoprávní televizi a diskutovali o tématech souvisejících se změnami, které kodex přinese. Sám ministr spravedlnosti veřejně vystupoval na seminářích, v televizních pořadech, poskytoval rozhovory o novinkách apod.

Ve stádiu tvorby nové civilněprocesní legislativy, kterou bylo zapotřebí vytvořit, nebyli zapojeni žádní praktikující odborníci. Expertní komise byla sestavena pouze z akademických pracovníků Právnické fakulty Univerzity v Bukurešti. Nový občanský soudní řád byl přijat v roce 2010 a vstoupí v účinnost až v roce 2014. S ohledem na tuto skutečnost byla posunuta účinnost některých částí nového občanského zákoníku až na rok 2014 (např. rozvodové řízení).

³⁷ Ministerstvo spravedlnosti velmi ocenilo činnost fakult v této přípravné fázi.

Samozřejmě docházelo i k dalším změnám doprovodné legislativy, ale ty už nebyly takových rozměrů, jako je tomu u občanského soudního řádu. Dle informací ministerstva spravedlnosti bylo změněno 20 zákonů a 17 zákonů bylo zrušeno již zmiňovaným zákonem č. 71/2011 (ty nejdůležitější z nich uvádíme do přílohy č. 5). Prostřednictvím tohoto zákona bylo také harmonizováno názvosloví v celé oblasti občanskoprávních předpisů.

Změna civilněprávní legislativy má bezpochyby značný dopad na organizaci soudnictví. Nová úprava zasáhla organizaci soudů, kdy ve spojitosti s novým ROSŘ došlo k posílení požadavků směřujících k navýšení počtu soudců, a to až o stovky, za účelem pokrytí nárůstu nápadu práce, způsobeného zvětšením agendy soudů (převážně soudů prvního stupně) vlivem monistického přístupu. To se projevilo zvýšením zátěže u prvoinstančních soudů. Etablovaly se opatrovnické soudy a došlo ke změnám ve věcné působnosti. Nevyřešené organizační otázky jsou jedním ze základních důvodů, proč již tři roky platný ROSŘ do dnešního dne nenabyl účinnosti.

Rumunsko se rovněž potýkalo s problémy a chybami nové právní úpravy. Již před nabytím účinnosti se muselo měnit zhruba 300 paragrafů. Na druhou stranu od nabytí účinnosti prošel NRCC pouze jedinou novelizací, a to jenom jednoho ustanovení. Akademická sféra v Rumunsku totiž spíše zastává názor, že není potřeba při každé chybě zasahovat do právního předpisu zbrklou novelizací, prostor by měl být ponechán právní vědě a judikatuře, aby se s případným problémem vyrovnala interpretací. Zbytečnými zásahy by se z občanského zákoníku mohl stát daňový zákon, který je v Rumunsku novelizován několikrát do roka tak, že je nepřehledný a není zřejmé, která verze je platná a účinná v tom kterém momentu aplikace.

Rekodifikace v Rumunsku nakonec nezpůsobila společenské zemětřesení, i když nebyl proveden žádný sociologický průzkum k zjištění postoje veřejnosti. Na odborné i laické úrovni se vedly v průběhu let 2009-2011 debaty zejména ve vztahu k otázkám ochrany lidské důstojnosti, vlivu masmédií v soukromých vztazích, k problematice rodinného a dědického práva.

Objevily se i snahy odložit účinnost nového občanského zákoníku, nicméně ministerstvo spravedlnosti trvalo na svém a na podporu svého stanoviska uvedlo tyto důvody:

- 1) Nový zákoník vychází kontinuálně z doktríny, dosavadní judikatury a novinek v něm není tolik, aby bylo nutné legisvakantní dobu prodloužit.

- 2) Veřejnost byla seznamována s chystanými novinkami již v průběhu příprav (pravidelné uveřejňování návrhu na stránkách ministerstva spravedlnosti), návrh byl zveřejněn v Úředním věstníku Rumunska dva roky předem. Vedlo se mnoho veřejných debat v letech 2004 – 2009 s advokáty, soudci, notáři a dalšími osobami z praxe, které měly možnost dávat návrhy na změny a vznášet dotazy.
- 3) Třetím důvodem proti odložení účinnosti byla aktivní role ministerstva spravedlnosti při vysvětlování nových ustanovení, jakož i další kampaně, které měly veřejnost o změnách informovat (webové stránky a brožury věnované vysvětlení ustanovení nového kodexu).

Ministerstvo si také nechalo zpracovat odbornou studii ohledně dopadů nového kodexu a ani ta neukázala, že by tato doba byla nepřiměřeně krátká. Ani po roce od nabytí účinnosti kodexu zpětná vazba od právníků neukazuje, že by v procesu reformy došlo k nějakým závažným pochybením.

Závěrem lze zhodnotit, že podobnost procesu rekonstrukce u nás a v Rumunsku lze spatřit v důvodech pro rekonstrukci a v právních oblastech, které jsou nově připojeny do unifikovaného kodexu. Na druhou stranu neexistence široké expertní skupiny při sestavování nového zákona, žádná příprava studentů fakult na novou úpravu v přechodném období legisvakance a přetrvávající problém s procesněprávní úpravou jsou jen některé ze znaků, na základě kterých lze zhodnotit rozdílnost přístupu v Rumunsku a v České republice. Tato skutečnost činí rumunský model pouze omezeně využitelný k inspiraci v ČR.

Quebec

Quebecký občanský zákoník (dále QCC³⁸) představuje rekodifikovaný civilněprávní předpis, který je účinný na území provincie Quebec v Kanadě ode dne **1. 1. 1994** s výjimkou několika částí, které se týkaly práva rodinného, a nahradil tak původní občanský zákoník z roku 1865.

Práce na rekodifikaci soukromého práva započaly již v roce 1955, kdy se quebecká vláda vydala směrem revize původního občanského zákoníku jižní Kanady. I z toho důvodu je proces rekodifikace hodnocen ze strany ministerstva spravedlnosti jako kontinuální. Za účelem vytvoření moderního kodexu byla zřízena expertní komise, tzv. Revizní úřad. Ta pracovala se zprávami Kanceláře a výborů, které byly zapracovány do závěrečné zprávy předložené quebeckému Národnímu shromáždění v roce 1978 ve formě návrhu Občanského zákoníku s komentářem. Proces konzultace a projednání, zejména v otázkách rodinného práva, byl ukončen na začátku devadesátých let. Nový QCC vstoupil v platnost 8. prosince 1991 a nabyl účinnosti k 1. lednu 1994. Za hlavního autora se považuje Paul-André Crépeau.

Důvodů pro rekodifikaci bylo více, z těch nejdůležitějších to byla nutnost modernizovat občanský zákoník, snaha o návrat k tradicím a v neposlední řadě snaha o sjednocení občanského práva.

Tvůrci quebeckého OZ se inspirovali v zahraničí. Vliv zahraničních modelů je nejsilnější v mezinárodním právu soukromém a ve věcných právech, kde je převzata většina ustanovení ze zahraničí. Konkrétně 84 % u věcných práv a 67 % u mezinárodního práva soukromého. V oblasti mezinárodního práva soukromého je právo převzato převážně ze švýcarského vzoru. Věcná práva jsou převzata z francouzského občanského zákoníku a z práva dalších kanadských provincií. Obecně se dá říci, že francouzské právo hraje velmi důležitou roli. Právní úprava hypotéky je z 88 % tvořena zahraničními zdroji, právo osob z 55 %, dluhopisy z 52 %, nemovitosti z 32 %.

Mezi inspirační zdroje patří rovněž právní úpravy Itálie, Etiopie, Polska, Mexika, Guatemaly, Portugalska a Maďarska.

Quebecká vláda provedla následně revizi všech soukromoprávních federálních kanadských zákonů s cílem zajištění sjednocení pojmosloví, koncepce a institucí quebeckého soukromého práva. Po této revizi byl 31. ledna 2001 přijat zákon s názvem „První zákon“³⁹, který harmonizoval federální zákony s quebeckými

³⁸ Quebec Civil Code.

³⁹ A First Act

provinčními a novelizoval potřebné zákony tak, aby každá jazyková mutace byla jednotná v použití obyčejového a kontinentálního soukromého práva.

V souvislosti s novým občanským zákoníkem bylo nutné upravit rovněž občanský soudní řád, stalo se tak pouze novelou (zákon č. 38 –LQ 1992, kapitola 57).

Nový QCC představoval sjednocení soukromého práva v Quebecu, zahrnuje také soudní výklad ustanovení, které obsahují širokou ochranu soukromí a osobnostních práv. Obsahuje též mnoho ustanovení týkajících se přijetí dalších institutů typických pro frankofonní právní prostředí⁴⁰.

Občanský zákoník obsahuje přes 3000 paragrafů a je členěn do částí pojednávajících o statusových právech osob, o rodinném, dědickém a závazkovém právu, o zajišťovacích prostředcích, důkazních prostředcích, vlastnictví, publicitě a mezinárodním právu soukromém. Právně filozofická východiska jsou naznačena v preambuli QCC, zákon je vytvořen v souladu a s odkazem na Úmluvu o lidských právech a základních svobodách, na základní právní zásady a principy a upravuje otázky osob, vztahy mezi osobami a otázky majetkové.

Z pohledu veřejnosti se jedná o vítanou kodifikaci, zákon získává na popularitě, protože je napsaný srozumitelným právním jazykem a obsahuje všechna pro život důležitá ustanovení v celku, zejména právní úpravu fyzických osob (jméno, domicil, věk nabytí zletilosti), základních statusových otázek (manželství, otcovství, rodičovství, výživné), vztahů k majetku (vlastnictví, držba, nabytí vlastnictví, vydržení), a hlavní právní instituty, ve kterých se tyto vztahy projevují (dědictví, darování, závěť, smlouvy, delikty, koupě a prodej, pronájem, mandátní smlouvy, společnosti, zajištění). Rozsah QCC se zvýšil z původních 2615 paragrafů na 3168 a obsahuje mnoho interpretačních ustanovení.

Z pohledu veřejnosti byla pozitivně vnímána i délka legisvakanční doby, včetně doby trvání přechodných ustanovení. Ministerstvo hodnotí časové rozložení procesu reformy jako adekvátní ve vztahu ke změnám, které s sebou nový kodex přinesl.

Quebec se rozhodl upravit školení pro praktikující právníky formou předpisů, jimiž uložil advokátům, notářům a zeměměřičům povinné školení k reformě soukromého práva. Toto školení muselo být ukončeno k 18. prosinci 1993, tedy před tím, než QCC vstoupil v účinnost. Na přípravě podkladů pro tato školení se podíleli i profesori právnických fakult, kteří pak dotčené profesionály sami školili. Organizace

⁴⁰ Např. patrimonium

školení spadala pod stavovskou, zejména Advokátní komoru Quebecu, Notářskou komoru a Komoru zeměměřičů. Podle informací z ministerstva neorganizovaly fakulty žádné semináře pro širokou veřejnost.

Změny dotčených předpisů byly zajištěny přijetím speciálního zákona,⁴¹ o aplikaci reformy Občanského zákona z roku 1992. Jejich kompletní seznam byl vypracován ministerstvem a je součástí přílohy č. 6. Zákon byl přijat 18. prosince, tak aby nabyl účinnosti společně s QCC.

Hlavními prostředky komunikace s veřejností ohledně QCC byla média jako televize, ale i rozhlas, rovněž denní tisk národní a regionální, ale i týdeníky a odborné časopisy. Webové stránky v roce 1992 založeny nebyly, ale konec roku 1992 se považuje za začátek období šíření povědomí o QCC až do momentu nabytí účinnosti celé reformy. Podle ministerstva bylo nejdůležitější využít k šíření povědomí všechna výše jmenovaná média. Především šlo o snahu poskytnout a rozšířit informace o základních změnách, které budou přijaty. Informace byly podávány srozumitelnější formou, ale byly komplexní a exaktní i přes použití lidovějšího jazyka. Tzv. Průvodce novým Občanským zákoníkem v Quebecu byl otištěn v každém deníku a vysílán ve speciálních rozhlasových pořadech.

Na tvorbě nového QCC se podíleli profesionálové z praxe ve velkém zastoupení. Ministerstvo si zvalo ke konzultaci soudce jak při vytváření nového kodexu, tak ve fázi připomínek. Spolupráce se soudci v mnohém usnadnila přijetím QCC soudcovskou obcí. Po přijetí zákona byla navázána úzká spolupráce s Advokátní komorou a Notářskou komorou, které se spojily vytvořením speciální komise. Jejím úkolem bylo vypracovat učební materiály pro školení advokátů a notářů, které pak následně ve třech svazcích vydala Univerzita Laval.

Školení pro soudce probíhala na základě podkladů vypracovaných jak uvedeno výše. Školiteli byli samotní autoři. Předsedové tří nejvyšších soudů nařídili soudcům povinnou účast na těchto školeních. Školení trvala celý týden a soudci měli možnost pouze dvou absencí. Dohromady nabídla tato školení až 35 hodin přípravy na novou legislativu.

Zajímavé je, že přinesené změny neměly žádný dopad na organizaci soudnictví a nebylo potřeba navyšovat počet soudců ani jejich asistentů nebo administrativních pracovníků pro zvládnutí nového nápadu práce.

I v quebecké úpravě se objevily technické chyby a nesrovnalosti, které bylo potřeba opravit. Tyto opravy započaly až po tom, co QCC nabylo účinnosti. Celé

⁴¹ Projet de loi 38 – L. Q., 1992, chapitre 57

období harmonizace trvalo od roku 1995 do roku 1999, kdy ministerstvo prostřednictvím Komise pro přeformulování zákonů a nařízení přistoupilo k opravě více než 4000 technických chyb. Další nedostatky byly řešeny přijetím dvou zvláštních zákonů, a to zákona týkajícího se harmonizace QCC s finančními a daňovými předpisy a druhého zákona harmonizujícího QCC s dalšími veřejnoprávními předpisy.

Samozřejmě, že za dvacet let účinnosti nové právní úpravy došlo i k dalším společenským a jiným změnám, které měly dopad na QCC. Zákonodárce se proto s novou situací vyrovnával partikulárními novelizacemi, především ve sféře práva rodinného a práva fyzických a právnických osob. Je pochopitelné, že tak rozsáhlá změna měla za následek vznik mezer v právní úpravě. Praktici se ale shodují, že díky novelám přijatým po roce 1994 byla většina mezer a nejistot ve výkladu odstraněna. Novelky se dotkly mnoha ustanovení, jako příklad lze uvést změny, kterými se zavedlo například spolužití nesezdaného páru, zrušení zvláštních ustanovení o prodeji podniku, zvýšení zabezpečení údajů při jejich zveřejňování, zavedení fixního výživného pro nezletilé a nového veřejného rejstříku.

Ministerstvo nerozlišovalo, na koho se soustředí osvěta při mediální a tiskové kampani. Rovněž si nedalo vypracovat žádnou sociologickou rešerši za účelem zjištění veřejného mínění.

Ukrajina

Původní ukrajinský občanský zákoník byl přijat 8. 7. 1963 a nesl název Občanský zákoník Ukrajinské sovětské socialistické republiky. Tímto svým názvem zdůrazňoval přežitky v něm obsažené a vlastně i potřebu přijetí nového občanského zákoníku - mnohá ustanovení již byla obsoletní, existovaly různé právní vztahy jen *de facto*, neboť jim chybělo zákonné zakotvení.

Práce na novém ukrajinském občanském zákoníku (dále jen UOZ) trvaly přibližně čtyři roky,⁴² návrh nového UOZ byl předložen Ukrajinskému parlamentu již roku 1996, nicméně pro četné rozpory s obchodním zákoníkem byl samotnými zákonodárci výrazně pozměněn. Prezident Ukrajiny jej nakonec vetoval rovněž z důvodu výše uvedených rozporů. Aktuální UOZ byl schválen 16. 1. 2003, jeho účinnost je datována k 1. 1. 2004.

Důvodů pro přijetí nového UOZ bylo několik. Jednalo se zejména o přechod Ukrajiny na tržní ekonomiku a jistý tlak některých mezinárodních organizací (např. Světové banky a Rady Evropy), neboť Ukrajina přijala závazek zmodernizovat svou občanskoprávní legislativu v souladu s posledními výzkumy v oblasti občanského práva a požadavky tržní ekonomiky.

Předtím, než byl přijat UOZ, existoval v letech 1994 – 2004 jistý nepsaný zákaz novelizovat dosavadní OZ. Byl to způsob, jak dosáhnout situace, kdy přijetí nového OZ bude chápáno jako urgentní záležitost z důvodu zastaralosti původního kodexu. Proto byla laická i odborná veřejnost pozitivně nakloněna přijetí nového UOZ.

Poté, co byl UOZ přijat, došlo už mnohokrát k jeho novelizaci (cca 76x), z tohoto důvodu je dnes již velice obtížné určit procento užití původní právní regulace pro tvorbu UOZ. Obecně lze však říci, že dřívější vývoj občanského práva na Ukrajině není a nemůže být opomíjen a vždy z něj bylo použito to nejlepší, co nabízelo. Většinou zůstávají podstaty základních institutů stejné, avšak mění se jejich dílčí složky (např. podstata kupní smlouvy je stále stejná, avšak mění se například některá vedlejší práva stran).

Přijetím nového UOZ došlo ke změnám ve všech oblastech soukromého práva. Zejména se jednalo o oblast práva smluvního, dědického, vlastnického a o problematiku fyzických a právnických osob.

Zde jsou uvedeny příklady změn v legislativě:

⁴² Celková reforma soukromého práva, vč. doprovodné legislativy trvala 10 let.

- byl definován pojem „fyzická osoba“, kdy je řečeno, že se jedná o „lidskou bytost“;
- oddíl týkající se fyzických osob má oddělenou 5. kapitolu týkající se fyzických osob - podnikatelů;
- právnické osoby spadají do dvou kategorií - soukromého či veřejného práva - a to na základě způsobu jejich založení;
- struktura obchodního práva je nyní obdobná jako ta v Nizozemí;
- jsou definovány některé pojmy, konkrétně pojem „vlastnictví“ je definován v článku 190 UOZ a pojem „věci“ je definován v článku 179 UOZ;
- právní regulace režimu věcných práv k věcem cizím je odlišná od úpravy vlastnického práva (detence, věcná břemena, superficies, dědičné právo stavby, atd.);
- poté, co se stal UOZ účinným, bylo do něj včleněno svěřenské vlastnictví (trust ownership), a to za účelem poskytnutí právního rámce pro podporu zakládání fondů;
- došlo ke změně podstaty zajištění jako způsobu záruky vynutitelnosti závazku, definováno bylo např. zadržení;
- ve smluvním právu nedošlo jen k úpravě nových smluvních typů, ale rovněž ke změně podstaty stávajících smluvních typů;
- v dědickém právu byly změněny dědické linie;
- v čl. 90 UOZ byl nově upraven pojem „dědické dohody“
- UOZ dnes navíc obsahuje druhou knihu týkající se „Osobních nemajetkových práv fyzických osob“ (tato dříve nebyla součástí původního občanského zákoníku).

Je nutné uvést, že nový UOZ je právníky hodnocen velmi pozitivně a změny byly kladně přijaty.⁴³

Mezi tvůrce nového UOZ patří např. prof. Dovgert, Kuznetsova, Luste, Romovska, Bobrova, Shevchenko, Pidoprygor, Pushkin. Tvůrci nového UOZ byli jak nositelé akademických titulů (dr., prof.), tak rovněž praktikující právníci, z nichž mnozí vykonávají advokátní praxi, někteří působí jako soudci u Mezinárodního obchodního rozhodčího soudu. Tito tvůrce tak často své názory prezentovali v rámci konferencí, akademických seminářů a různých debat u kulatých stolů.

⁴³ Toto zhodnocení pochází od doc. Roksolany Khanyk-Pospolitak, Ph.D. z Právnické fakulty, National University od Kyiv-Mohyla Academy.

Akademici dále sdělují své názory v komentářích k zákoníku, čímž vyjadřují svůj pohled na právní normy a jejich interpretaci. Na Ukrajině existují **komentáře** psané k UOZ samotnými tvůrci UOZ.

Při tvorbě nového UOZ použili jeho tvůrci jako inspirační zdroje mezinárodní zkušenosti jiných evropských států. Zejména se jednalo o zkušenosti z Nizozemí, Německa a Francie – tyto země nejvíce ovlivnily tvůrce nového UOZ. Rovněž byli ovlivněni kanadskou legislativou, a to občanským zákoníkem Quebecu. Jelikož Ruská federace je nejbližším sousedem Ukrajiny, byl vzat v potaz rovněž občanský zákoník Ruské federace, a to zejména v oblasti závazkového práva.

Do nyní již vypracovaných právních předpisů je nutné rovněž začleňovat právní předpisy Evropské Unie. Ačkoli v současné době Ukrajina nemá žádnou účinnou dohodu o spolupráci či přidružení k EU, existuje v ukrajinském právním řádu zákon o „Národním programu adaptace ukrajinské legislativy k legislativě Evropské unie.“ V souladu s tímto zákonem Ukrajina jednostranně přizpůsobuje svou legislativu legislativě EU.

Stejně jako v jiných státech i na Ukrajině existuje legisvakanční lhůta. Tato byla pro nový UOZ jednoroční. Ohledně klasických zákonů je legisvakanční lhůta většinou mnohem kratší, avšak v případě výrazně rozsáhlejších změn (např. přijetí nového UOZ) je zapotřebí tuto dobu vzhledem k závažnosti a rozsáhlosti změn nutno prodloužit. Ukrajinská zkušenost s takto stanovenou legisvakanční lhůtou (minimálně jednoroční) je veskrze pozitivní.

Přijetí UOZ a přechod na tržní ekonomiku rozhodně vyžadovaly změny v další velmi důležité a navazující právní regulaci týkající se UOZ. Kompletní seznam doprovodné legislativy je uveden v příloze č. 7.

Současná situace na Ukrajině stále vyžaduje změny v právní úpravě jak z důvodu jejího lepšího propracování, tak i z důvodu její harmonizace s legislativou EU. Od účinnosti nového UOZ byl zákoník již 76x novelizován. Změny však zpravidla nebyly rozsáhlé. Došlo i ke změnám podpůrné legislativy, například ukrajinského občanského soudního řádu. Podpůrná legislativa se připravovala současně s novým UOZ, avšak její příprava již nebyla v režii tvůrců nového UOZ.

Na Ukrajině nedošlo **žádným výrazným způsobem k medializaci přijetí nového UOZ**, za tímto účelem se **nekonaly žádné speciální akce (semináře, konference) pro širokou veřejnost**. Rovněž **nebyly vytvořeny ani žádné specializované webové stránky**. Postupem času vznikly některé publikace popisující změny, např. **“The new Civil Code of Ukraine: Issues of**

Implementation". Materials of international conference, Feb 14-15, 2008, Kyiv, Poligraf-Express, 2008. 148 pages.⁴⁴

Ani právnické fakulty se neúčastnily propagací nové občanskoprávní legislativy, fakulty bývají velice vzácně zahrnuty do vzdělávacích kampaní pro širokou veřejnost. Vzdělávací aktivity byly realizovány zejména pro soudce, státní zástupce, notáře a státní úředníky. Tvůrci UOZ byli financováni za pomoci Ukrajinské právní nadace, nevládní organizace, která úzce spolupracuje s ukrajinským Ministerstvem spravedlnosti a je financována z mezinárodních organizací založených osobami z ukrajinské Diaspory, která vedla řadu seminářů pro odbornou veřejnost. Tyto kurzy nebývají delší než jeden týden a účast na nich je nepovinná.

Na vysokých školách se nová legislativa vyučovala už v době, kdy byla sice platná, avšak dosud neúčinná. Dříve se nevyučovala s ohledem na riziko jejích dalších změn⁴⁵, průtahů v parlamentních debatách, atd. Návrh nového UOZ byl využíván spíše k dalšímu vědeckému výzkumu. Právnické fakulty a právní vědci se museli seznámit s novou právní regulací sami.

Pokud se jedná o dopad změn legislativy na oblast soudnictví, nedošlo zde k žádným podstatným zásahům. Přijetí UOZ neovlivnilo délku civilní řízení. Na soudech došlo k mírnému navýšování počtu odborného personálu. Počet soudů se rovněž zvýšil, ale v souvislosti s reformou justice (vznik správního soudnictví). Na nejvyšším soudu a při vrchních soudech vznikly poradní rady tvořené převážně akademiky. Tyto rady měly za úkol pomáhat soudcům při výkladu nových norem.

Po přijetí nového UOZ došlo k zjištění, že se v něm vyskytují technické chyby vyžadující novelizaci. Tato situace byla řešena ihned novelizací, nebylo vyčkáváno, jak si s těmito nedostatky právní úpravy poradí praxe.

Závěrem lze říci, že rozsah změn reformy soukromého práva zřejmě nebyl na Ukrajině tak enormní jak je tomu u nás. Přesto se jednalo o reformu rozsáhlou, která si vyžádala roční legisvakanční lhůtu. Ukrajina nepřijala žádná zvláštní opatření za účelem informovat veřejnost o změnách, které nový UOZ přinese. V podstatě došlo jen k proškolení některých zaměstnanců veřejné správy.

⁴⁴ Zdroj: <http://www.judges.org.ua/eng/confer.htm>

⁴⁵ To však neznamená, že by studenti nebyli seznamováni v rámci možností už s návrhem UOZ.

Gruzie

Gruzie se v devadesátých letech vydala cestou přípravy nové občanskoprávní úpravy. Vypracování gruzínského občanského zákoníku (dále jen „GOZ“) započalo roku 1993 a bylo ukončeno ke konci roku 1996. Návrh nového GOZ byl poté v únoru roku 1997 předložen Parlamentu. GOZ byl přijat dne 26. 6. 1997, účinným se stal 25. 11. 1997.

Příklady změn, které GOZ zavedl, jsou následující: změna koncepce vlastnického práva, zavedení uzavřeného výčtu věcných práv, byly zavedeny nové zvláštní formy věcného břemene, nově je možné zřídit právo stavby. Občanský zákoník se dočkal i nové úpravy zástavního práva a hypotéky. V oblasti závazkového práva došlo k rozšíření typizovaných smluv (leasing, franchising), stávající smluvní typy byly detailněji upraveny (kupní smlouva, nájemní smlouva, smlouva o úvěru, smlouva o bankovním úvěru, bankovní záruka). Změny postihly i závazky z deliktu, především zavedení pojmu nemajetkové újmy a rozšíření jeho používání oproti předchozímu stavu. Občanský zákoník zavedl veřejný registr, fungující na principu materiální publicity.

Důvody legislativních změn byly jak politické, tak ekonomické. Poté, co po rozpadu Sovětského Svazu získala Gruzie nezávislost, vzniklo v zemi politické i právní vakuum, došlo k pádu plánovaného hospodářství a ke kolapsu efektivního sociálního systému, což přineslo určitou nejistotu a chaos. Nově přijaté a zakotvené instituty postrádaly náležité právní rozvětvení, čímž Gruzie vystavila velkému riziku právní nejistoty adresáty právních norem. Kromě již zmíněných ekonomických důvodů se dále jednalo také o důvody politické. Pro Gruzii jako takovou bylo přijetí nového GOZ rovněž otázkou politické image. Prostřednictvím přijetí tak významného a důležitého právního předpisu mohla vykonávat svou nezávislost.

Tvůrci GOZ, kterými byli především akademičtí pracovníci, se inspirovali zejména německým občanským zákoníkem. Myšlenka úplné recepce německého občanského práva byla odmítnuta, nicméně cílem tvůrců GOZ bylo vzít v úvahu základní teorie a koncepce, které jsou uznávány a uplatňují se v německém právu, či které byly vytvořeny německou judikatorní praxí. Vytvoření nového GOZ bylo podporováno jak německým Ministerstvem pro hospodářský rozvoj, tak německou Rozvojovou agenturou a rovněž i německými právními experty (akademickými pracovníky i právníky z praxe), což znamenalo významnou podporu v rámci celého procesu tvorby GOZ. Rovněž i dva původní občanské zákoníky z roku 1922 a 1964, které platily na území dnešní Gruzie v době existence Sovětského svazu, byly

ovlivněny německým občanským zákoníkem a Digesty. Ačkoli byl vliv německého občanského práva v době existence Sovětského svazu limitován, přesto hrál vždy stěžejní roli.

Legisvakanční lhůta pro GOZ byla pětiměsíční. Takto zvolené časové období bylo velice krátké a přineslo s sebou mnoho vážných problémů, které bránily v účinném provádění GOZ. Soudci se setkali s problémy při výkladu práva, jeho porozumění a rovněž při samotné aplikaci nových norem. Počáteční rozsudky obsahovaly mnoho velkých nedostatků a koncepčních nedorozumění. Problémy byly postupně řešeny až u gruzínského Nejvyššího soudu. Rovněž i absence komentářů ke GOZ měla velmi negativní vliv na výuku GOZ, která se prakticky omezila pouze na memorování jeho jednotlivých ustanovení.

Sám nový GOZ obsahuje požadavek na zavedení výuky GOZ jako povinného předmětu na všech typech univerzit. Na právnických fakultách však výuka GOZ započala ještě před jeho přijetím, nicméně úroveň přípravy nebyla uspokojivá, a to zejména z důvodu již výše uvedené absence komentářů. Pro vyučující bylo uspořádáno několik málo seminářů, nicméně i přesto nedisponovali hojnými znalostmi nové úpravy. První komentáře se objevily roku 1998. Ucelený komentář, který se věnoval všem částem GOZ, následoval až roku 2000.

Společně s GOZ byla vytvářena rovněž doprovodná legislativa. Jednalo se o několik zákonů, které byly přímo či nepřímo spojeny s GOZ. Ta samá pracovní skupina, která vypracovala návrh GOZ, připravila rovněž návrh zákona o podnikatelích či návrh šekového a směnečného zákona, který byl přijat gruzínským Parlamentem roku 1995. Další zákony následovaly ihned po přijetí GOZ, jednalo se například o zákon o mezinárodním právu soukromém, konkurzní zákon, zákon o pojištění, zákon o trhu s cennými papíry či zákon na ochranu práv spotřebitelů.

Pokud se jedná o přípravu veřejnosti na nový GOZ, pak lze konstatovat, že v tomto směru neexistovala **žádná snaha ze strany orgánů veřejné moci**. Přijetí a vypracování GOZ postrádalo příslušnou mediální kampaň. Pro soudce a právníky z praxe se konaly různé **semináře** podporované mezinárodními dárci. Nicméně neexistovaly žádné koordinované a systematické snahy ohledně přípravy veřejnosti na nový GOZ.

Poté, co došlo k přijetí GOZ, byl tento již několikrát novelizován, a to z důvodů modernizace těch ustanovení nebo institutů, které začaly být považovány za zastaralé. Vždy se však jednalo o zásahy zákonodárce *ad hoc*, když vznikla potřeba rychle reagovat na nově se objevující problémy a požadavky. O činnosti

týkající se korekce menších technických chyb, které se objevily v GOZ, není nic známo. Změny, které byly učiněny po přijetí GOZ (cca 29) ukazují, že se jednalo zejména o právní regulaci právnických osob, rodinného práva a práva vlastnického. Některé otázky vlastnického práva byly pozměněny tak, aby byly v souladu s pravidly UNCITRAL, mezinárodní praxí a zásadami UNIDROIT. Ve stejném období je možné vyzorovat vůli gruzínského Ministerstva spravedlnosti učinit komplexní a systematické přepracování GOZ, které by mělo za cíl gramatickou a terminologickou korekci textu.

V průběhu příprav nového GOZ a po jeho přijetí nebyly činěny ve společnosti žádné sociologické průzkumy ohledně přínosnosti legislativních změn směrem k laické i odborné veřejnosti. Můžeme se domnívat, že přijetí OZ bylo veřejností vítáno, ale toto tvrzení nelze potvrdit a dokázat žádnými sociologickými daty.⁴⁶

Závěrem lze zhodnotit, že Gruzie rozhodně nepatří ke státům, jejichž zkušenosti by mohly být zdrojem poznání a inspirace při reformě českého soukromého práva. Je evidentní, že celý proces reformy, počínaje přípravnou fází a legisvakancí konče, byl podceněn. Gruzie ve snaze mít co nejdříve svůj vlastní kodex celý proces úspěšala. Proto se při jeho aplikaci objevila celá řada problémů. Gruzie tedy rozhodně není příkladem hodným následování.

⁴⁶ JUDr. Irakli Sokolovski, Ph.D.

Maďarsko

V Maďarsku se reforma soukromého práva realizuje podobně jako v ČR. Nový maďarský zákoník (dále jen NHCC⁴⁷) je již připraven a prošel legislativním procesem, podle informací z ministerstva se přijetí předpokládá v únoru⁴⁸. NHCC nahradil (1. 1. 2013) občanský zákoník (dále jen HCC), který byl přijat v roce 1959 a nabyl účinnosti dne 1. 5. 1960. Prošel od té doby více než stovkou novelizací. HCC je na rozdíl od českého OZ 1964 hodnocen velmi pozitivně. Juhász⁴⁹ tvrdí, že: „*se jedná o kvalitní zákoník, který byl výsledkem tvrdé práce mnoha odborníků, kteří vzešli z právní vědy posledních 100 let, který má velmi vysokou úroveň. Jeho nevýhodou bylo, že vznikl v době nejtěžší komunistické diktatury a v době, která ze sociálního hlediska nebyla pro Maďarsko vůbec příznivá. Což ho do jisté míry poznamenalo.*“

Nicméně změna režimu spolu s nutností reagovat na celospolečenské změny způsobené rozvojem společnosti jsou dva hlavní faktory, které vedly Maďarsko k reformě soukromého práva. Poněvadž změny, ke kterým mělo dojít, byly rozsáhlé, nepostačovalo HCC pouze novelizovat, ale Maďarsko se vydalo cestou rekodifikace.⁵⁰ Tato cesta je považována za správnou rovněž z toho důvodu, že snahou je i integrace soukromého práva. Současné soukromé právo se v Maďarsku vyznačuje určitou roztržitostí, které se do budoucna chtěli kodifikátoři vyvarovat. Proto NHCC obsahuje i zákon o rodině a zákon o obchodních korporacích. Ty doposud nebyly součástí HCC.

Co se týče rozsahu změn, je na tom NHCC obdobně jako NOZ. Změny zasahují téměř do všech oblastí soukromého práva (od práva osob, dědické právo až po smluvní právo; reforma zasáhla i rodinné právo a dotkla se i korporátního práva). Dochází ke změně základních principů: pouze ty, které prostupují celým kodexem, budou obsaženy v úvodních ustanoveních návrhu. Soudy po novu nebudou moci zbavit člověka svéprávnosti, ale shodně s českým NOZ budou mít možnost svéprávnost jen omezit. Zároveň zákon zavádí nový institut podpůrce, na základě něhož může tento subjekt dotčeným osobám asistovat při právním jednání, aniž by muselo dojít k omezení svéprávnosti. Spory z porušení osobnostních práv se budou zahajovat speciální žalobou, která upravuje důkazní břemeno ve prospěch žalobce.

⁴⁷ New Hungary Civil Code, zákon číslo CXX. z roku 2009.

⁴⁸ Navraccis Tibor, náměstek ministra spravedlnosti.

⁴⁹ Dr. Ágnes Juhász, Ph.D., odborný asistent na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity v Miskolci.

⁵⁰ Rekodifikační proces byl zahájen v roce 1998 a bližší informace o jeho průběhu je možné nalézt zde: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-public-administration-and-justice/news/hungary-s-new-civil-code-finally-conceived-in-a-democratic-environment-is-before-parliament>.

V rodinném právu, nově začleněném do kodexu, dochází ke změně zavedením povinné mediace v rodinněprávních sporech. Rovněž ustanovení o majetkových vztazích manželů jsou podrobněji rozpracována. Klade se větší důraz na odpovědnost při vykonávání rodičovské zodpovědnosti. Za nejzásadnější změnu v oblasti věcného práva se považuje zavedení nových pravidel pro zajištění, která se značně zjednodušují za účelem, aby se v praxi tyto instituty více využívaly. Část věnovaná obligacím nezahrnuje pouze obecné závazkové právo, je formulována šířeji. Samostatně jsou nově upraveny závazky z deliktů. Zavádějí se nové smluvní typy, například makléřská smlouva, správa svěřeného majetku, distribuční smlouvy, franchisa, faktoringové smlouvy a leasing. Na podkladu změn ve formálních náležitostech závětí, které přinesla notářská praxe, se zavedly i společné závěti manželů. Právo na výtěžky pro pozůstalého manžela je podmíněno existencí společné domácnosti manželů před smrtí, nárok dítěte na dědický podíl zůstává nezměněn.

Stejně jako autoři NOZ i autoři NHCC tvořili nový kodex tak, že se inspirovali v zahraničí. Při tvorbě nového kodexu se striktně drželi germánských právních tradic (BGB, ABGB, ZGB). Při přípravě NHCC se přihlíželo i k soukromému právu sousedních ex-socialistických států.

Některá ustanovení byla převzata i z nizozemského občanského zákoníku a inspiračním zdrojem byl i OZ Quebecu. V zákoníku jsou reflektovány i výsledky harmonizace evropského soukromého práva a evropské akademické projekty (UNIDROIT, PECL, DCFR) a samozřejmě do zákona byly zapracovány i směrnice Evropské unie týkající se ochrany spotřebitele, všeobecných smluvních podmínek a práva obchodních společností.

Je velmi těžké posoudit, zda se Maďarsko vydalo cestou kontinuity nebo diskontinuity. Je to z toho důvodu, že mnohé instituty jsou zcela nové, jiné jsou převzaty z HCC, ale jsou chápány jinak, než tomu bylo doposud. Jiné právní instituty jsou naopak zcela zachovány. Nedá se však říci, že by některý ze způsobů převažoval nad jiným natolik, aby se dalo konstatovat, že se jedná o tzv. kontinuitu nebo naopak diskontinuitu práva. Vláda však tvrdí, že jedním z požadavků pro tvorbu NHCC bylo udržení všeho, co se osvědčilo. S poukazem na nespornou vysokou kvalitu HCC tedy mělo být modifikováno jen to, co se v praxi neosvědčilo. Především v poslední fázi procesu kodifikace, který trval téměř patnáct let, byla snaha zajistit, že mají být činěny jen nezbytné změny a nový právní předpis by měl být založen na

řešení, která byla vyzkoušena a otestována v reálném životě a současně odpovídají soudní praxi.⁵¹ Na kolik je to však jen proklamace, ukáže až aplikace kodexu v praxi.

Na tvorbě NHCC se podílela celá řada významných právnických osobností. Je třeba zdůraznit, že se nejednalo jen o dílo akademické, poněvadž do něj byly zapojeny převážně osoby z právní praxe, od zástupců ministerstva, přes soudce Nejvyššího soudu, členy advokátní a notářské komory, dokonce participovali i státní zástupci. Zapojeni byli samozřejmě i lidé z akademického prostředí. Předsedou rekodifikační komise byl prof. Lajos Vékás. Ti lidé z akademického prostředí, kteří nebyli členy komise, se do přípravy zapojovali prostřednictvím nejrůznějších panelů na konferencích, jakož i jiným obdobným způsobem.

S ohledem na rozsah změn (7 knih NHCC) se maďarský zákonodárce rozhodl, že NHCC nabyde účinnosti postupně ve dvou etapách. První část (3 knihy) měla nabýt účinnosti 1. 5. 2010, což znamená, že zákonodárce zvolil legisvakanční lhůtu v délce trvání jeden rok. Ta byla zakotvena ve zvláštním zákoně (zákon č. XV. z roku 2010). Dne 28. 4. 2010 však Ústavní soud rozhodl, že tento zákon je protiústavní.⁵² Důvody, které k tomu vedly: příliš krátká legisvakanční lhůta a dvoufázovost nabytí účinnosti NHCC, což je považováno rovněž za protiústavní s ohledem na zásadu právní jistoty. Princip právní jistoty je totiž chápán jako základní kámen ústavního státu. Ústavní soud k legisvakanční lhůtě dodal, že její délku je nutné posuzovat s ohledem na rozsah změn a schopnost veřejnosti tyto změny reflektovat a připravit se na ně. Dne 21. 7. 2012 byl NHCC znova předložen parlamentu ke schválení s legisvakanční lhůtou 1 rok. Kodex byl schválen a nabyde účinnosti k 30. 7. 2013.

Samozřejmě přijetí tak zásadního předpisu vyvolává v Maďarsku potřebu změn i jiných právních předpisů, které souvisí s občanským právem. Odhaduje se, že bude zapotřebí změnit kolem 2000 paragrafů. V některých oblastech dojde pouze k drobným úpravám (např. nová ustanovení o dědickém právu nevyžadují kompletně nové procesní právo, ale jen menší změny). V některých jiných oblastech bude zapotřebí vytvořit kompletně novou legislativu (katastr nemovitostí atd.) K těmto doprovodným změnám a vytvoření nových předpisů by mělo dojít ještě před nabytím účinnosti NHCC. Nicméně už teď je jasné, že se vše nestihne, takže změny budou přicházet i po tom, co NHCC nabyde účinnosti. Nejzásadnější změny jsou očekávané v oblasti procesního práva, v účetních a auditních zákonech, do nabytí účinnosti rodinněprávní části se počítá se změnami opatrovnických a pěstounských předpisů a

⁵¹ Citováno dle <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-public-administration-and-justice/news/hungary-s-new-civil-code-finally-conceived-in-a-democratic-environment-is-before-parliament>.

⁵² Viz rozhodnutí ÚS 51/2010 ze dne 28. 4. 2010.

předpisů sociálněprávní ochrany obecně. Nově zavedené instituty budou vyžadovat také nové prováděcí předpisy.

Co se týče informování veřejnosti ohledně změn, které NHCC přinese, je třeba říci, že se Maďarsko nijak výrazně neodlišuje od ČR. Kromě toho, že vznikly **webové stránky** (např. www.ptk2013.hu), které informují odbornou, ale i laickou veřejnost o připravovaných změnách, a na nichž se vedou odborné diskuze o výkladu jednotlivých ustanovení, informují laickou veřejnost především **média**. Činí tak o své vlastní vůli bez pokynů či zadání z ministerstva. Nevznikl například ani nějaký zvláštní televizní pořad věnující se NHCC. Stejným způsobem reagují i tištěné deníky. Z odborné literatury po čas rekodifikace existoval **monotématický časopis** s názvem „Polgári Jogi Kodifikáció“. V něm se vedly mnohé diskuze nad podobou zákona, byly zde publikovány studie apod. V současné době však žádné takové periodikum neexistuje, ale problémy z výše uvedeného časopisu jsou již plně a volně k dispozici na internetu. Ministerstvo ale plánuje pořádat otevřené konference pro ty, kteří projeví zájem.

Velkou roli v seznamování odborné veřejnosti s NHCC hrají i **fakulty**, které organizují nejrůznější konference na toto téma. Např. katedra občanského práva na univerzitě v Miskolci, každý rok pořádá výroční zasedání lektorů občanského práva. V posledních několika letech se tato setkání zaměřovala vždy na proces kodifikace NHCC.

Samozřejmě velký vliv mají fakulty i na odbornou veřejnost nejmladší generace, tedy na studenty práv. Na univerzitách se NHCC začal učit po přijetí, tedy ještě před nabytím účinnosti, ale týkalo se to jen ročníků, u kterých nebyla výuka občanského práva zahájena před přijetím NHCC, tedy z důvodu zachování celistvosti studia. K tomuto způsobu se přistoupilo i proto, že ustanovení HCC budou uplatňována ještě několik let po účinnosti NHCC. Fakulty však obvykle plánují i speciální školení pro tyto studenty ve formě zvláštních přednášek a seminářů.

Co se týče odborné veřejnosti (soudci, notáři, advokáti apod.), zde **každá stavovská komora zajišťuje pro své členy školení** na NHCC. Školení jsou prováděna ve spolupráci tvůrců kodexu a akademiků. Speciálně pro soudce zavádí Justiční akademie povinná školení.

Žádné další aktivity za účelem seznámení veřejnosti se změnami způsobenými NHCC nebyly zjištěny.

Závěrem lze shrnout, že reforma soukromého práva v Maďarsku je reformou, která je velmi podobná té české, jak svým rozsahem, tak svým průběhem. Co se týče

přípravy odborné i laické veřejnosti na NHCC nedělá Maďarsko nic navíc, než co pro to činí ČR, i když jeho kodex nabyde účinnosti o půl roku dříve než NOZ.

Slovensko

Slovenská republika se rovněž vydala cestou rekodifikace soukromého práva. Práce na této rekodifikaci započaly na začátku 90. let 20. století a stále probíhají. Jejich předmětem je slovenský občanský zákoník jako celek. Nový občanský zákoník má mít ústřední integrující úlohu pro celou oblast soukromého práva.

Před započítím rekodifikačních prací došlo k přijetí tzv. „velké novely občanského zákoníku“ zákonem č. 509/1991 Sb.. I přes tuto velkou novelizaci nadále chybí občanskému zákoníku úprava mnohých zásadních oblastí. Pokud jsou již upraveny, pak zpravidla způsobem jsoucím v rozporu s požadavky a zásadami běžnými v tradičních evropských občansko-právních kodifikacích.

V občanském zákoníku tak mj. chybí úprava principu „*superficies solo cedit*“, institut práva stavby, nedostatečná je úprava osobnostních práv či neplatnosti právních úkonů atd. Rovněž i vnitřní konzistence občanského zákoníku je narušena, zejména co se týče logické a obsahové návaznosti jednotlivých částí. Nejednotný a nekoncepční přístup se projevil i při těch novelách, které měly za úkol implementovat směrnice EU.⁵³ Novely, které posléze následovaly, tento nepřijatelný stav pouze prohlubovaly. Zjednodušeně tak lze říci, že úroveň slovenského občanského zákoníku je v zásadě stejná jako úroveň našeho dosluhujícího OZ.

Diskuse představitelů právní teorie a praxe započaté po roce 1989 vedly k jednoznačným závěrům o podobě nového slovenského soukromého práva, zejména tedy občanského zákoníku. Hlavní závěry byly následující: 1) i po roce 1991 přetrvávají v právní úpravě jistá provizoria, která je nutno odstranit; 2) nový občanský zákoník se má stát ústředním a integrujícím právním předpisem v oblasti soukromého práva; 3) starý občanský zákoník je i po nesčetných novelizacích velmi nedokonalé a neucelené dílo po stránce obsahové, systematické i formální.

Důvodem a hlavní motivací pro probíhající rekodifikační práce je zejména skutečnost, že stávající slovenský občanský zákoník z roku 1964 aktuálně nereflexuje všechny relevantní společenské změny. Za nedostačující je také považována velmi strohá právní úprava některých civilních institutů. Dále je možno hovořit rovněž i o sociálních či ekonomických důvodech rekodifikačního procesu, o

⁵³ Jedná se např. o tyto směrnice: č. 93/13/EHS, č. 94/47/ES a č. 1999/44/ES

důvodech harmonizačních, přičemž významným důvodem je také dosažení vyšší míry právní stability a jistoty v oblasti soukromého práva.⁵⁴

Ačkoli rekodifikační práce na novém slovenském občanském zákoníku vycházejí ze zachování osvědčených civilněprávních institutů, tvůrci nového slovenského občanského zákoníku se při jeho tvorbě inspirovali rovněž zahraničními právními úpravami. Jedná se o právní úpravu českou (zejména nově rekodifikovaný občanský zákoník), německou, rakouskou, švýcarskou a maďarskou, či o právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku kanadské provincie Québec.

Rekodifikační práce v oblasti soukromého práva probíhají na Slovensku s mírnými přestávkami poměrně kontinuálně. Z dosavadních výstupů prací kodifikačních komisí jasně plyne, že Slovenská republika se vydala cestou continuity. Prvořadou snahou je zachovat v rámci nové úpravy co nejvíce materie platného OZ.

Pokud se jedná o legisvakanční dobu, její délka má být zvolena přinejmenším stejně jako v České republice, tedy minimálně dva roky.

Současně s rekodifikačními pracemi na hmotném právu probíhá na Slovensku i proces rekodifikace občanského soudního řádu, kdy záměrem zákonodárců je ukončit rekodifikační práce na obou právních předpisech paralelně, a to v roce 2014.

V souvislosti s rekodifikací občanského zákoníku byly avizovány v Legislativním záměru občanského zákoníku⁵⁵ i změny několika stovek souvisejících právních předpisů. Valná většina zvláštních právních předpisů, kterých se změny v novém občanském zákoníku dotknou, nejsou v gesci slovenského Ministerstva spravedlnosti. Bude tedy úlohou gestorských orgánů, aby své zvláštní právní předpisy sjednotily s nově přijímanou právní úpravou, nejlépe v legisvakanční době nového občanského zákoníku. Obecně je možné shrnout otázku doprovodné legislativy tak, že částečné změny jiných právních předpisů jsou realizovány současně s přípravou nového občanského zákoníku, avšak většina změn bude realizována s největší pravděpodobností až poté, co bude přijat nový občanský zákoník.

Právnícké fakulty veřejných a jiných vysokých škol téma rekodifikace soukromého práva vyučují jako parciální součást jednotlivých předmětů, zejména občanského práva hmotného a práva obchodního, i když nový občanský zákoník se

⁵⁴ Objevovala se duplicita právních institutů, zejména v oblasti závazkových právních vztahů, což princip právní jistoty jistě neposilovalo. Rovněž vztah mezi občanským a obchodním zákoníkem byl mnohdy nejasný a nepřehledný.

⁵⁵ Legislativní záměr občanského zákoníku byl slovenskou vládou schválen v lednu 2009; je dostupný na: <http://wwwold.justice.sk/kop/pi/2009/legzamObZ.pdf>

nestal zatím účinným. Právnické fakulty se rovněž i prostřednictvím svých vybraných odborníků aktivně podílejí na rekodifikačním procesu. Rekodifikace soukromého práva je předmětem rokování na **odborných vědeckých konferencích** a různých **odborných seminářích**, rovněž je i stabilně součástí různých **grantových projektů**. Právnické fakulty na Slovensku se tedy tímto způsobem podílejí na zabezpečení informovanosti odborné veřejnosti.

V zájmu lepšího prosazení nového občanského zákoníku se počítá rovněž s úzkou spoluprací se soudci, státními zástupci, ale i se zástupci jednotlivých stavovských profesí. Tito zástupci jsou již nyní aktivně zapojeni do probíhajícího rekodifikačního procesu.

Za klíčovou je považována rovněž informovanost široké veřejnosti o novém kodexu. V souvislosti s tím bude Ministerstvo spravedlnosti zvažovat **intenzivní informační kampaň**, v níž budou zapojeny různé rezortní organizace a také právnické fakulty slovenských vysokých škol. Téma nového občanského zákoníku bude i **mediálně** zprostředkováno široké veřejnosti. Způsoby, jakými bude propagován nový občanský zákoník, jsou a budou zvažovány, nicméně bude se nejspíše jednat o zorganizování **odborných seminářů**, publikaci **informačních materiálů**, s tím, že aktuální informace a znění schváleného občanského zákoníku společně s jeho důvodovou zprávou k němu, budou zveřejněny na webových stránkách slovenského Ministerstva spravedlnosti.

Z výše uvedeného tedy plyne, že informační kampaň bude směřovat jak do sektoru veřejného, tak do sektoru soukromého. Pro veřejný sektor, zejména soudy a různé organizace rezortu spravedlnosti, budou plánovány **odborné semináře** a **přednášky** od tvůrců občanského zákoníku. Slovenské Ministerstvo spravedlnosti bude zabezpečovat ve spolupráci se slovenskou Justiční akademií potřebná **školení** pro soudce. Struktura a systematika školení bude s největší pravděpodobností přejímat strukturu nově přijatého občanského zákoníku. Přednášejícími v těchto případech budou lektori slovenské Justiční akademie, zástupci Ministerstva spravedlnosti, členové rekodifikační komise a další odborníci, kteří se podílejí na tvorbě nového občanského zákoníku. Aktivity v soukromém sektoru budou méně intenzivní a budou ponechány spíše na soukromé iniciativě. Zvláštní pozornost bude věnována informovanosti veřejnosti na připravované změny.

Polsko

Práce nad projektem nového polského soukromoprávního kodexu jsou stále v běhu. Neoficiální informace ukazují, že se práce s velkou pravděpodobností nestihnou ukončit do roku 2015 a je téměř jisté, že finalizaci projektu bude zajišťovat až nová expertní komise s funkčním obdobím do roku 2019.

Spíše pasivní přístup právnické veřejnosti k rekodifikaci a primární nezáměr o ni je odůvodněn široce sdíleným přesvědčením, že nový civilní kodex nemá přinést a patrně ani nepřinese do polského soukromého práva žádné drastické změny, jako tomu je např. u nás, nýbrž bude reagovat jen na moderní trendy evropského práva, aktuální výsledky akademických výstupů (PECL, PETL, DCFR) a závěry polské doktríny a judikatury. Zásadní shoda je i v tom, že stávající občanský zákoník z roku 1964 představuje vhodný základ pro rekodifikaci. Z platného kodexu se proto bude vycházet jako z primárního zdroje a velmi pečlivě se bude zvažovat, zda jeho obsah obstál v konfrontaci s téměř padesátiletými požadavky praxe od okamžiku jeho přijetí.

Polský občanský zákoník (dále „OZ“) z roku 1964 je dílem vysoké legislativní úrovně. Ve značné míře vyjadřuje a ztělesňuje výsledky meziválečné polské civilistiky a navazuje na do té doby platné a účinné právní předpisy.⁵⁶ Je v účinnosti doposud, byť pochopitelně s četnými – někdy i zásadními – změnami. Fakt, že kodex je schopen regulovat soukromý život i v nových, zásadně změněných společenských, hospodářských i politických podmínkách, svědčí nejen o jeho kvalitě, nýbrž představuje i silný argument pro odpůrce nové kodifikace – ať již z řad právní teorie, či praxe. S jistou mírou zjednodušení je možné říci, že po roce 1989 spočívaly hlavní změny kodexu v „očištění od socialistického nánosu“ a začlenění trendů evropského práva (zejm. úprava ochrany spotřebitele), avšak jinak se žádným zásadním způsobem do textu nezasahovalo. Koncepce zákona proto zůstala stejná. I to je důvod, proč dnes v Polsku stále existuje např. samostatný rodinný a opatrovnický zákoník. Ke kodexu se za dobu jeho účinnosti vytvořila dostatečná judikatura vysokých soudů, existuje několik komentářů, bezpočet monografií a časopiseckých článků, jakož i monografickou formou zpracovaný rozsáhlý Systém soukromého práva (20 svazků).

⁵⁶ Do roku 1964 bylo polské soukromé právo regulováno nikoli jediným kodexem, nýbrž více samostatnými právními předpisy – např. obligačním kodexem, zákonem o věcných právech atd. Zákoník z roku 1964 tak vlastně představuje vůbec první historickou unifikaci polského soukromého práva.

Je však třeba vidět, že bez ohledu na obecně sdílené přesvědčení o kvalitě a dostatečnosti zákoníku, probíhají práce na projektu nového OZ již mnoho let. Hlavním průkopníkem a obhájcem myšlenky nového OZ byl od počátku až do nedávné doby prof. Zbigniew Radwański – dlouhá léta předseda komise.⁵⁷ Práce probíhají v rámci činnosti *Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego* jmenované v gesci Ministerstva spravedlnosti. Komise jako relativně stálý orgán započala své práce na základě rozhodnutí ze dne 22. dubna 2002 a pracuje v určitých – víceméně pravidelných, zpravidla čtyřletých – cyklech. Stávající členové komise byli povoláni s účinností od února 2011 na období čtyř let. Předsedou komise je aktuálně prof. Tadeusz Ereciński (též předseda civilního kolegia nejvyššího soudu), místopředsedou pak prof. Jerzy Pisuliński (akademik). Krom toho komise čítá dalších třináct členů – akademiků a soudců. Komise se v rámci své činnosti zabývá celým právem civilním, tj. jak hmotným, tak i procesním. Hlavní je zde myšlenka, že tvorba hmotného práva by měla být doprovázena i přípravou nového práva procesního.

Důležité je vytknout, že úkolem komise není pouze příprava nového OZ. Naopak, její práce zahrnuje též přípravu novel některých jiných předpisů, jakož i návrhy zcela nových předpisů.

„§ 8. 1. Mezi úkoly komise patří:

- 1) *příprava průběžných legislativních změn v občanském a rodinném právu, jakož i v soukromém právu hospodářském,*
- 2) *příprava projektů zásadního významu v systému soukromého práva, se zohledněním potřeb vyplývajících z harmonizace polského práva s právem EU.*

V souvislosti s tím pracuje komise „dvoufázově“. Na jedné straně se aktivity soustřeďují na nový kodex, na druhé straně se průběžně novelizují platné hmotněprávní i procesní předpisy. Např. v roce 2008 došlo k začlenění čl. 305¹–305⁴ do OZ (úprava některých otázek služebností), nedávno byl široce novelizován občanský soudní řád (*kodeks postępowania cywilnego*). Nově je též změněna právní regulace hypotečního zástavního práva atd.

Komise se schází na pravidelných zasedáních. Jednotlivých schůzí se účastní nejen její stálí členové, nýbrž i další osoby, a to specificky ve vztahu k projednání určitých vysoce specializovaných otázek. Za účelem zpracování některých výstupů se využívá právě spolupráce s těmito osobami – zpravidla jsou pověřeny přípravou věcného řešení ve vztahu k určitému problému. Výsledky těchto prací jsou verifikovány samotnou komisí. Tento přístup ke zpracování osnovy má za následek,

⁵⁷ Prof. Radwański zemřel dne 22. 12. 2012.

že návrh kodexu je výsledkem práce většího počtu odborníků, zejména akademiků. Bylo by proto nesprávné mluvit o komisi (jejích členech) jako o jediné skupině osob, které se na přípravě kodexu podílejí. Komisi v tomto ohledu náleží spíše funkce koordinančí a superrevizní.

Doposud komise vytvořila prakticky pouze jeden zásadní oficiální dokument týkající se nového OZ. Tím je první kniha osnovy, tj. obecná část kodexu. Tato materie je již připravena v paragrafovém, resp. článkovém znění. Text obecné části je opatřen i důvodovou zprávou⁵⁸.

Ve zprávě komise za rok 2011 (zpráva za rok 2012 ještě nebyla zveřejněna) se konstatuje následující:

„(...) II. *Rekodifikace civilního práva hmotného a procesního.*

Kodifikační komise civilního práva ve stávajícím funkčním období především pokračuje s přípravou nového OZ. V minulém roce byla diskutována zejména obecná část závazkového práva (druhá kniha), jakož i úprava věcných práv (třetí kniha), když práce na těchto partiích byly komisí započaty již za minulého funkčního období. Pokračovalo se v přípravě dědického práva (pátá kniha) a započalo se s pracemi na zvláštní části závazkového práva.

Komise se rovněž vrátila k podrobnějšímu zkoumání již vypracovaného článkového znění obecné části, zejména s ohledem na pojetí právní subjektivity a svéprávnosti.

V souvislosti s novým OZ je třeba přijmout i nový kodex procesního práva. Komise proto započala i práce na nové procesní úpravě.

III. *Projekty změn platné legislativy.*

Nezávisle na rekodifikačním úsilí připravuje komise projekty změn platných právních předpisů a její členové se účastní legislativního procesu jako experti ministerstva spravedlnosti. (...)

Publikované výstupy prací komise týkající se obecné části nového OZ se staly terčem kritiky (zejm. právní teorie, ale i praxe). V důsledku toho je obecná část v současné době opět průběžně revidována a ani v budoucnosti nejsou vyloučeny její další změny, zejména v souvislosti s přípravou navazujících partií kodexu a jejich propojením s obecnou částí.

Co se týká aktuální situace, lze říci, že kodifikační práce (kromě obecné části) nejvíce pokročily v oblasti věcných práv, obecné části obligačního práva, jakož i základních principů práva dědického. Jde ale prozatím o partie bez konkrétních

⁵⁸ Oba dokumenty jsou spolu s dalšími informacemi o komisi a její činnosti přístupné na webových stránkách <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego/>.

oficiálních výstupů, zejm. paragrafového znění. Proto je v žádném případě nelze považovat za konečné a neměnné.

Práce nad kodexem civilního práva procesního teprve začínají. Je pochopitelné, že vzhledem k velmi úzké provázanosti hmotného a procesního práva nebudou práce na procesní úpravě skončeny dříve než práce na hmotněprvní úpravě.

O potřebě změn v celé šíři soukromého práva bylo dlouho diskutováno zejm. na setkáních polských civilistů a na různých konferencích. Výsledkem byl projekt základních principů OZ vtělených do tzv. Zelené knihy⁵⁹. Jak již však výše uvedeno, bez ohledu na obecné mínění, dle něhož je třeba docílit v soukromém právu změn, není jednoznačně sdílen závěr o potřebnosti nové kodifikace.

Řada meritorních otázek se zdá být již dopředu vyřešena. Lze mezi nimi uvést např. začlenění rodinného práva do kodexu, jakož i začlenění obecných principů vedení veřejných seznamů. Jiné skutečnosti (jichž je však více) jsou ovšem sporné, a názory komise jsou buď nejednotné, nebo zatím nebyly oficiálně publikovány.

Paradoxně není možné vyhledat a označit zcela konkrétní příčiny pro ustavení komise a její pracovní zadání. Platný občanský zákoník v žádném případě nemusí být novelizován z důvodu jeho nízké legislativní úrovně. Krom toho nelze mluvit ani o důvodech politických, ekonomických či společenských – alespoň ne v tom smyslu, že by platný kodex nedokázal vhodně regulovat společenské vztahy, které se pronikavě změnily s nástupem demokratického zřízení a tržního hospodářství. Právě naopak. V roce 1990 byla ze zákoníku vypuštěna řada socialistických konstrukcí (např. zvýšená ochrana státního vlastnictví), v důsledku čehož zákonný text nevybočuje – alespoň v základním rámci – z běžných západoevropských legislativních řešení. Kodex je proto vybudován na tradičních zásadách (autonomie subjektů soukromého práva, dispozitivnost, zásada smluvní volnosti, zásada rovné ochrany vlastnického práva apod.).

Co se týká průběžných změn platného OZ, lze říci, že tyto novely jsou vedeny především snahou přizpůsobit vnitrostátní právo právu evropskému, dále snahou vhodně reagovat na výsledky judikatury a doktríny, popř. odstranit legislativním zásahem dlouhotrvající nejasnosti (např. nejednotnou judikaturu). Zákonodárce rovněž musí řešit nové jevy vyskytující se ve společnosti – např. započítání užívání nových způsobů nákupu a prodeje zboží (e-commerce) atd.

⁵⁹ Zielona Księga – optymalna wizja Kodeksu cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Snaha zákonodárce kodifikovat soukromé právo zcela nově by měla být opřena o podobné úvahy a podobná východiska jako při novelizacích práva „starého“. Jinak řečeno, rekodifikací by se mělo dosáhnout stejných efektů jako při jednotlivých novelizacích, ovšem v mnohem větší míře komplexnosti. Rekodifikace, postavená na stejných ideových východiscích jako jednotlivé průběžné novelizace, má navíc výhodu synergického efektu. Je sice časově a administrativně náročnější, ale její vliv je nesrovnatelně zásadnější. V jejím rámci lze zrušit či novelizovat řadu dalších (navazujících) předpisů, část materie upravené dosud mimo kodex lze přičlenit k občanskému zákoníku (rodinné právo) a velkou oblast soukromého práva lze vhodně systematicky uspořádat a strukturovat. Při porovnání obou variant, tj. řada méně rozsáhlých novelizací a jedna zásadní rekodifikace, se jeví druhá z nich jako správnější a smysluplnější.

Platný OZ je v zásadě schopen dostatečně regulovat vztahy ve společnosti na počátku 21. století. Přes jeho obecně vysokou úroveň však není – z různých důvodů – dílem dokonalým. Smyslem nové kodifikace je proto zejména: 1) soustředit zásadní materii soukromého práva pokud možno v jednom zákoně (nově včetně práva rodinného), 2) tuto materii systematicky uspořádat a zpřehlednit, 3) zmodernizovat kodex s ohledem na vývoj společnosti od roku 1964 do současnosti a 4) doplnit dosavadní úpravu o závěry domácí judikatury a právní vědy posledních padesáti let, jakož i o některé výstupy evropských akademických projektů. Při úvahách o rekodifikaci naopak nehrály žádnou roli důvody politické. Je vhodné poznamenat, že i v šedesátých letech 20. století při přípravě stávajícího kodexu byla (bez ohledu na tehdy panující režim v Polsku) rozhodujícím činitelem kvalita zákona a jen ve velmi malé míře též tehdejší ideologie a politika.

Co se týče inspirace v zahraničních právních úpravách, je na toto těžké odpovědět, neboť v současné době již žádná kodifikace civilního práva nemůže vyrůst sama ze sebe. Naopak je nutně ovlivněna jak svými historickými předchůdci, tak i současnými vzory zahraničními. Pro Polsko je situace o to složitější, neboť do konce druhé světové války platil na polském území právní partikularismus. Specificky v soukromém právu byly pro jednotlivá území závazné kodexy německý, rakouský a francouzský. Kromě toho se v části Polska používalo i zákonodárství sovětského Ruska. Současné právo v sobě má nepochybně vlivy všech těchto zákonů a jen těžko lze dohledat originální inspirační zdroje.

Totéž platí i o aktuálních rekodifikačních pracích. V důvodové zprávě první knihy osnovy nového OZ (obecné části) se autoři odvolávají na některé zahraniční

inspirační zdroje, zvláště pak na holandský občanský zákoník. Není důvod se domnívat, že v dalších částech osnovy tomu bude jinak. Holandská inspirace je dána i určitým zvláštním vztahem některých polských civilistů k holandským kolegům. Ti v jistých směrech fungují i jako konzultanti v některých oblastech. Spolupráce však není nijak institucionalizovaná, nýbrž spíše neformální. Holandští kolegové se účastní i některých mezinárodních odborných akcí pořádaných v Polsku, zejména konferencí.

Je pravdou, že polské civilní právo (jakož i občanskoprávní věda) je již dlouhá léta silně ovlivněno zejména civilistikou německou. To má své známé historické důvody. Je proto zřejmé, že **německý vzor bude v určitých oblastech sledován i v novém OZ**. Samotná komise však zdůrazňuje, že se při pracích na projektu často hledá inspirace i v jiných zahraničních úpravách – kromě již zmíněné nizozemské rovněž ve francouzské, švýcarské a rakouské. V žádném případě však nelze tvrdit, že jeden zahraniční vzor v tomto ohledu dominuje. I pokud se komise inspiruje cizími přístupy a modely, je třeba zdůraznit, že nejde cestou převzetí velkých pasáží jiných právních úprav, nýbrž vždy pečlivě zvažuje, co a v jakém rozsahu je použitelné pro nový kodex. Přebírání inspiračních zdrojů lze proto označit za opatrné a uvážlivé.

Konečně je vhodné upozornit na to, že polská civilistika je do značné míry „soběstačná“. Velké množství literárních výstupů (nejen za posledních několik desítek let, nýbrž i výstupů meziválečných a dřívějších) dává záruku, že podstatná část civilního práva je teoreticky velmi dobře zpracována a není zde proto nutková potřeba ohlížet se po zahraničních řešeních a přejímat cizí vzory.

V této době je připravena pouze obecná část, do níž se zřejmě ještě bude zasahovat a nelze ji proto považovat za konečný výstup. Stanovit míru změn v návrhu nového OZ ve srovnání s platným kodexem, je prozatím nemožné. Přesto je možno odpovědět na otázku kontinuity nebo diskontinuity alespoň rámcově, když lze vyjít jednak z obecně sdílených motivů pro rekodifikaci, jednak z dosavadních výstupů prací komise (návrhu obecné části nového OZ).

Z motivů v první řadě vyplývá, že zákonodárce v žádném případě nechystá v soukromém právu revoluci. Změny, které již byly oficiálně publikovány, resp. se připravují, nebudou systémové či zásadní. Již v platném zákoníku jsou zastoupeny tradiční civilistické principy (např. *superficies solo cedit*, zásada „dvojitého efektu“ smlouvy zavazující zcizitele k převodu vlastnického práva, vymezení věci pouze jako hmotného předmětu, základní principy práva dědického atd.), jichž se nový kodex nemá nijak dotknout.

Vhodným příkladem je pojetí převodu vlastnického práva k nemovitosti. Dnes platí, že nemovitost se převádí již samotnou smlouvou a zápis do tzv. věčné knihy (katastru nemovitostí) má proto jen deklaratorní účinky. Původně plánovaná změna koncepce, podle níž by k převodu vlastnického práva docházelo až momentem zápisu do věčné knihy (konstitutivní charakter zápisu), byla po bouřlivých debatách nejen v komisi, nýbrž i v odborném tisku, opuštěna a bylo rozhodnuto zůstat u deklaratorního charakteru zápisu, a to i přesto, že např. hypotekární zástavní právo, je-li zřizováno smluvně, se zapisuje do věčné knihy s konstitutivními účinky.

Co se týká druhého východiska, tj. publikovaného projektu obecné části, i zde se potvrzuje, že nový kodex bude spíše jen mírnou revizí dosavadní úpravy (bude se jednat pouze o změny „kosmetické“). V projektované obecné části nového OZ lze nalézt řadu novinek. Velmi často však potvrzují výše uvedenou tezi, tedy fakt, že jejich účelem je spíše jen doplnění stávající úpravy vedoucí k dosažení větší míry komplexnosti. Vedle toho je smyslem začlenění novinek **bud' legislativní zohlednění výsledků dosavadní doktríny a judikatury, nebo precizování stávající úpravy výslovným řešením sporných otázek**. Tak např. čl. 84-92 projektu, týkající se problematiky výkladu vůle při právním jednání, jsou v zásadě převzetím čl. 65 platného kodexu a jeho rozvinutím na základě závěrů formulovaných právní teorií. Článek 97 odst. 1 projektu přebírá dosavadní obsah čl. 64 OZ, avšak ve druhém odstavci řeší novou záležitost (nahrazení projevu vůle soudem).

Lze uzavřít, že půjde-li se i v dalších částech projektu cestou přijatou v obecné části, bude významných zásahů do platné úpravy jen velmi málo. S určitou mírou výhrad lze však prakticky vyloučit koncepční změny. Pokud je vůbec smysluplné odhadovat procentuální míru změn ve srovnání s platným OZ, pak je možno říci – **ovšem s uvědoměním si toho, že se jedná o čiré spekulace** – že nový OZ bude převzetím dosavadní úpravy asi v 80 % jeho rozsahu.

O *vacatio legis* nebyla zatím vedena žádná debata (ani neexistují žádné oficiální informace). Tato záležitost se bude proto řešit zřejmě až v konečných fázích přípravy projektu. V každém případě však lze tuto otázku považovat spíše za věc sekundárního významu.

Zapojení fakult je pro tento moment obtížné hodnotit. Práce na kodexu zatím probíhají zásadně jen v rámci komise a nejsou předmětem široké diskuse. I to je důvod, proč výstupy prací nejsou, prakticky až na paragrafové znění první knihy nového OZ (obecná část), zatím veřejně známé širší veřejnosti. To samozřejmě utvrzuje i domněnku praktikujících právníků, že nová úprava je dosud daleko a není

třeba se na ni připravovat. Jakákoli debata nad projektem – pokud vůbec probíhá – se proto odehrává spíše jen v akademických kruzích. **Praxe zatím v žádném případě nepocítuje nutnost reagovat na připravované změny.**

S ohledem na to je pochopitelné, že právnické fakulty ani jiné instituce (akademie věd atd.) zatím nepřipravují žádné vzdělávací akce, školení atd. V současné době se nechystá ani vzdělávání soudců či jiných justičních pracovníků.

Vydeme-li z dosavadní praxe právnických fakult, kdy se s ohledem na průběžně přijímané novely různých právních předpisů vychází z principu, že zkouška prověřuje znalost **platného** práva, lze očekávat stejný přístup i ve vztahu k novému OZ. O tom, zda se nová úprava bude vyučovat ještě před nabytím její účinnosti, budou rozhodovat dva faktory: 1) míra pravděpodobnosti jejího přijetí a 2) délka legisvakanní lhůty.

Ve zprávě komise z roku 2011 je uvedeno, že **schválení nového OZ musí jít ruku v ruce s přípravou a schválením nového kodexu procesního práva** (nebo alespoň zásadní novelizací dosavadní procesní úpravy). To je poměrně pochopitelná úvaha s ohledem na zásadní provázanost obou předpisů. V zásadě se uvažuje o **dvou variantách**. Dle první z nich – velmi preferované – vstoupí nový OZ i nový OSŘ v účinnost v tomtéž okamžiku. Druhá varianta (subsidiární) počítá s tím, že práce na nové procesní úpravě nebudou ukončeny současně s právem hmotným. Pak se ovšem předpokládá, že spolu s novým OZ vstoupí v účinnost i „provizorní“ novela dosud platného procesního práva a na novém zákonu procesního práva se bude dále pracovat. Tato druhá varianta však má být přijata až jako nejzazší. **Doposud se v polské legislativě pravidelně postupovalo způsobem, kdy změny hmotného práva, pokud měly své projevy i v právu procesním, šly ruku v ruce se změnou civilního procesu.** Komise vždy připravila komplexní změnu legislativy včetně navazujících právních předpisů. Lze uvést např. novelizaci rodinného a opatrovnického práva v roce 2004, která se promítla i do procesní úpravy. Není proto důvod, proč by se i v případě nového OZ mělo postupovat jinak. Naopak, právě v souvislosti s rekodifikací se tato racionální cesta jeví jako naprosto nezbytná.

Nepříliš pokročilá fáze příprav nedovoluje posoudit, jak se bude postupovat při seznamování široké veřejnosti s novým OZ. Co se týká dosavadních zkušeností se zásadními novelizacemi či přijímáním zcela nových předpisů, a to i kodexů, např. obchodního zákoníku (*Kodeks handlowy*), **je pravidlem, že připravované legislativní změny bývají diskutovány na poli právní teorie i praxe.** Na prvním místě samozřejmě stojí odborná literatura, ve fázi před přijetím zejména časopisy a

jiná periodika, ve fázi po přijetí potom monografie, komentáře atd. Reakce *ex post* (po přijetí úpravy) v podobě alespoň jednoho, zpravidla však více komentářů, resp. monografií, bývá obvykle velmi rychlá. **Často dochází k publikaci literatury ještě v rámci legisvakance.** V průběhu legislativních prací však dochází i k výstupům v běžném (denním) tisku. Samozřejmě zde především se snahou informovat občany o připravovaných změnách a jejich dopadu do běžného života. Vedle literárních výstupů lze jmenovat i konání konferencí a jiných odborných akcí. Lze rozlišovat akce čistě akademické (konference na právnických fakultách, na soudech, na polské akademii věd) a dále setkání „teoreticko-praktická“, tj. např. konference organizované profesními komorami (stavební společnosti, developeri atd.) za pravidelné účasti akademiků a advokátů.

Významným bylo např. setkání akademiků a praktiků ve dnech 21.-24. října 2011 v Białowieży. Zde se konala vědecká konference na téma „Instituty obchodního práva v budoucím občanském zákoníku“. Jejím výstupem byla publikace odborných článků pod stejným titulem jako byl název konference⁶⁰ I výstupy této publikace zřejmě poslouží komisi pro precizování projektu nového OZ.

Pod gescí ministerstva spravedlnosti ani jiného orgánu veřejné moci v minulosti v zásadě nikdy neprobíhala žádné speciální vzdělávací akce. Stejně tak nebyla nikdy prováděna „osvěta“ ani jiné informování široké veřejnosti o legislativních změnách. I v případě rekodifikace bude praxe s největší pravděpodobností stejná.

K faktické kooperaci na úrovni projektu s právními praktiky dochází již tím, že **mnozí členové komise jsou soudci nebo advokáti** a tudíž si uvědomují praktické dopady právní úpravy, **výsledky prací komise jsou v určité míře podrobovány přezkumu a kritice v odborném tisku a jak již uvedeno, komise se v mnoha situacích obrací na třetí osoby s dotazy o vypracování věcných řešení určitých problémů.** Těmito třetími osobami jsou v určité míře i praktikující právníci. Krom toho samozřejmě některé sporné či problematické okruhy bývají, byť i neformálně, konzultovány s představiteli stavovských komor (notářů a advokátů), přičemž se předpokládá, že výsledné stanovisko je formulováno po předchozím projednání v širších kolegiích složených z významných členů těchto komor.

Konečně se vzájemné interakce mezi teorií a praxí dosahuje i prostřednictvím konferencí, seminářů a jiných setkání. Vliv těchto posledně uváděných situací na konečné znění osnovy však není možno příliš přeceňovat. Ani tak však

⁶⁰ Red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa: 2012.

nevyklučujeme, že tyto iniciativy mohou vést (a i vedou) k celkovému zlepšení výsledného produktu.

Vzhledem ke zkušenostem není zvykem pořádat formalizovaná a organizovaná školení soudců v souvislosti s přijetím nové právní úpravy, a to v zásadě ani při velkých legislativních změnách. **O změně této praxe se zatím neuvažuje ani v souvislosti s novým OZ.** Již v současnosti je však pravidlem, že se soudci zúčastňují školení, některých dobrovolně, některých povinně, pořádaných však pouze v rámci konkrétního soudu. Tato školení jsou ale často zaměřena zpravidla úzce, ve vztahu ke specifickým vybraným otázkám. Lektory jsou zejména soudci vyšších soudů, výjimečně i jiní praktikující právníci (advokáti, notáři), popř. akademici.

Závěrem je možné říct, že i přes fakt, že rekodifikační práce v Polsku jsou teprve v začátcích, nejsou jak odbornou, tak laickou veřejností vnímány tak zásadně, jak je tomu v našem případě. Inspirací pro budoucnost by mohla být důslednost provázání hmotněprávní úpravy s procesněprávní, nicméně, co do úrovně přípravy na novou legislativu je náš model komplexnější a dbalý.

Závěr

Na základě učiněné analýzy bylo zjištěno, že **důvody vedoucí k reformě soukromého práva byly ve všech postkomunistických zemích prakticky stejné**. Jednalo se zejména o snahu skoncovats totalitní minulostí a vytvořit moderní kodex, který by zohledňoval aktuální trendy v právu a mezinárodní závazky. Ve všech námi zkoumaných zemích se přistoupilo ke komplexní reformě celého soukromého práva namísto novelizace stávající právní úpravy.

V ostatních případech se jednalo o nahrazení dosluhujících kodexů z minulého století, které by zohlednilo právní vývoj posledních více jak sta let. V případě Rumunska můžeme dokonce hovořit o kumulaci obou těchto hlavních důvodů.

Délka legisvakanční doby byla závislá na naléhavosti potřeby zavedení nové civilní legislativy. Zejména v transformujících se zemích byla tato lhůta relativně krátká (od 5 měsíců do 2 let, v jednom případě 3 let). Dokonce i stabilní státy jako Quebec volily jen tříletou legisvakanční lhůtu. Ve všech případech bylo indikováno, že taková doba na seznámení se s novou právní úpravou je dostačující, neboť zásadní shoda je v tom, že odborná veřejnost se stejně nezačne na novou právní úpravu připravovat dříve než půl roku před účinností a u laické veřejnosti se zájem o novou právní úpravu zvýšil až po účinnosti, kdy se lidé začínají setkávat s konkrétními problémy v jejich každodenním životě.

Pouze v případě Nizozemí byla zvolena delší lhůta v délce šesti let. Obecně se tedy dá konstatovat, že země, které měly reformu podobného rozsahu jako je reforma českého soukromého práva a jejichž reforma proběhla stejně jako v ČR jednorázovým přijetím nového občanského zákoníku, zvolily legisvakanční dobu v délce trvání rok až dva.

Co se týká doprovodné legislativy, kterou bylo nutno vytvořit, ať už zcela nově či formou novelizace předpisů stávajících, lze konstatovat, že ve většině států se tak dělo se zpožděním. Mnohdy byla doprovodná legislativa přijata až po účinnosti nového občanského zákoníku (i několik let poté), i když se najdou i takové státy, které díky dobře zorganizovanému procesu rekodifikace stihly přijmout navazující předpisy před účinností nového občanského zákoníku, resp. spolu s nabytím jeho účinnosti. To je typicky případ Nizozemí, což souvisí i s délkou legisvakanční doby.

Zkoumané státy se poměrně liší v reakci na otázkou **kontinuity**, resp. **diskontinuity** nové úpravy s dosavadní právní úpravou. Kontinuita je často chápána v tom smyslu, že dosavadní judikatura je v převážné míře použitelná i za nové právní

úpravy (kontinuita se spatřuje i v možnosti použití dosavadní terminologie, což souvisí se zachováním příslušných právních institutů i v nové právní úpravě). Jako kontinuální byl vývoj vnímán v Nizozemí, Rusku, Rumunsku, Quebecu a Polsku. Maďarsko a Ukrajina jsou považovány za země spíše kontinuitní. Více diskontinuitně je rekodifikace vnímána v Litvě, Lotyšsku a Gruzii.

Je třeba neztrácet ze zřetele, že řada postkomunistických zemí se pokusila přizpůsobit své soukromé právo (alespoň v základech) podmínkám tržního hospodářství již na počátku 90. let dvacátého století, tedy ještě před samotnou rekodifikací; výjimkou je např. Lotyšsko, které přijalo nový OZ již v roce 1992.

Na novém soukromém právu se obvykle podílel **autorský tým** lidí vedený významným představitelem vědy soukromého práva. Týmy se v různých zemích lišily. Někde to byly čistě akademické skupiny (např. Litva, Gruzie – převážně akademická skupina), v jiných zemích byly pracovní skupiny smíšené, tj. akademici a čelní představitelé praxe (např. Polsko, Nizozemí, Quebec – převážně složená z praktiků). Je nutno poznamenat, že rovněž u těchto smíšených skupin bylo vnímání reformy odbornou veřejností daleko lepší než u čistě akademických pracovních skupin. Obecně se dá vyvodit pravidlo, že čím širší spektrum lidí je zapojeno do procesu tvorby, tím lepší je vnímání nového soukromého práva.

Expertní skupiny nikdy nepsaly kodex zcela nový, vždy přejímaly pravidla z jiných **právních úprav**. Lišil se však rozsah převzetí. Počet právních úprav, ze kterých státy čerpaly při tvorbě nového právního předpisu, je podobný, jako tomu bylo při tvorbě NOZ v ČR. Nejčastěji přejímaná pravidla pocházejí z BGB, ABGB, švýcarského ZGB, nizozemského občanského zákoníku a quebeckého občanského zákoníku. Rovněž ve všech státech byly reflektovány zásady UNIDROIT, PECL a DCFR a také další mezinárodní smlouvy a úmluvy.

Co se týče **přípravy odborné veřejnosti** na nové soukromé právo, ani v tom se státy od sebe příliš neliší. Výjimkou je Gruzie, kde vlivem velmi krátké legisvakanční doby nebylo možné tuto přípravu zorganizovat, a tak se veřejnost seznamovala s novým občanským zákoníkem až po nabytí jeho účinnosti. Naopak jiné státy vyvinuly velké úsilí k tomu, aby seznámily odbornou veřejnost s novinkami a připravily je na změny, které s sebou nová právní úprava nese. Ústředním orgánem bylo ve všech státech Ministerstvo spravedlnosti, které většinou za pomoci Justiční akademie a právnických fakult organizovalo školení pro soudce. Školení měla různý rozsah a ve většině případů byla pro soudce povinná, případně výrazně doporučená účast. Některé státy koncipovaly školení jako týdenní intenzivní kurzy, ale tento

postup je spíše minoritní (Nizozemí, Ukrajina). Daleko častěji se šlo cestou více dílčích kurzů věnovaných jen některé oblasti soukromého práva (např. Litva, Rusko, Maďarsko, Rumunsko). Školení prováděli tvůrci, ve spolupráci se soudci i akademiky.

Svobodné právnícké profese (advokáti, notáři, exekutoři apod.) zpravidla organizovaly přípravu na novou legislativu prostřednictvím svých stavovských komor za pomoci autorů občanského zákoníku. V případě Nizozemí tuto přípravu organizovaly právnícké fakulty. Quebec stanovil vzdělávání advokátů, notářů a zeměměřičů jako zákonnou povinnost.

Kromě toho byly vydány na základě soukromé iniciativy **komentáře**. Autory komentářů byly rovněž osoby podílející se na tvorbě nového kodexu. Ve všech zemích vyšly komentáře až po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, a to obvykle ještě s ročním zpožděním. Absence literatury k novému kodexu byla obvykle nahrazena nějakou **jednodušší publikací**, kterou zpracovalo Ministerstvo spravedlnosti, a která poskytovala základní informace o změnách souvisejících s reformou.

Ve většině států byla rovněž zřízena **speciální webová stránka**, která informovala veřejnost o novinkách. Mohly sem rovněž směřovat dotazy veřejnosti, které pak byly veřejně zodpovězeny, samozřejmě poté, co byly anonymizovány. Na těchto stránkách, které spravovalo zpravidla ministerstvo spravedlnosti, byly již v průběhu rekodifikačního procesu zveřejňovány průběžné výsledky legislativních prací. Ve většině případů byla na těchto stránkách vedena i odborná diskuze (např. Litva, Rusko, Rumunsko, Maďarsko).

Nizozemí zřídilo rovněž **infolinku**, na kterou se mohli občané obracet s dotazy; zde je však nutno zohlednit dobu přípravy rekodifikace (rok 1992), kdy ještě nebylo možné komunikovat za použití internetu.

Velmi aktivní byla ve vztahu k laické veřejnosti Litva, jejíž ministerstvo spravedlnosti vytvořilo **jednoduchou informační brožuru** (tak také Nizozemí). Také se zde vysílaly **speciální televizní pořady**. Ministerstvo spravedlnosti nechalo vytvořit zvláštní **videokazety** se vzdělávacím pořadem a rozdávalo zdarma **letáky**.

Ministerstva spravedlnosti publikovala příspěvky i v denním tisku a jeho zástupci vystupovali i v jiných médiích.

Vnímání nových kodexů je v (staro)nových státech výrazně ovlivněno pocitem vlastní svébytnosti. To platí i v případě gruzínského občanského zákoníku, který je z našeho pohledu nejméně zdařilý. Přesto je veřejností vnímán pozitivně.

Zdrženlivost veřejnosti je dána zejména v zemích, kde se nepocituje skutečná potřeba změn civilní legislativy, případně kde její příprava nebyla dostatečně otevřená.

Významnou úlohu sehrály **právnícké fakulty** při přípravě budoucích právníků, kteří budou aplikovat nové soukromé právo. S výukou nového soukromého práva začaly téměř všechny státy ještě před účinností nového občanského zákoníku. Pro studenty, kteří již nemohli absolvovat předměty občanského práva, byly zorganizovány nárazové semináře. Noví studenti se učili podle reformovaného studijního plánu, ve kterém byl kladen důraz na výuku soukromého práva. Většinou se zvedla hodinová dotace na tuto výuku, protože spolu s novým právem muselo být a stále je vyučováno právo staré; to se samozřejmě aplikuje ještě několik let po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku.

Právnícké fakulty organizovaly školení či konference pro odbornou veřejnost a přispěly tak nezbytnou měrou i k odborné diskuzi nad tématy nového soukromého práva.

Ve většině případů nebyl indikován výrazný vliv na **zatížení soudní soustavy**. Výjimkou je Litva, kde se změna hmotného práva promítla do věcné příslušnosti soudů. Došlo zde i k vyššímu zatížení soudů, což si vyžádalo personální posílení soudní soustavy.

Příprava zcela nového kodexu se téměř ve všech státech neobešla bez chyb, zejména legislativně technické povahy. Výjimkou však nebyly ani nedostatky věcné. Tyto problémy se nejméně dotkly Nizozemí. Státy na ně reagovaly zpravidla novelami právní úpravy, a to i před nabytím její účinnosti. Většina chyb se však projevila až při praktické aplikaci nového kodexu. Některé státy uvedly počet novelizací od dob účinnosti do současnosti.⁶¹

Dalším problémem aplikační praxe byl v některých případech⁶² soudcovský výklad práva, který byl podmíněný obsazením soudů soudci, kteří byli vzděláváni v minulém režimu, z něhož neustále přenášejí výkladová a aplikační pravidla, která již nejsou pro interpretaci a aplikaci nového kodexu vhodná. Tento negativní stav však státy nedokáží vyřešit, a tak prakticky jen vyčkávají a spoléhají na to, že se tato situace změní v důsledku přirozené obměny soudcovského stavu.

Česká republika v zásadě používá všechny nástroje, které aplikovaly i ostatní státy v průběhu rekodifikace a v určitém období po ní. Ve vztahu k informovanosti veřejnosti o novém kodexu se ČR řadí k nadprůměrně aktivním státům. Velmi kladně

⁶¹ Např. Rumunsko muselo novelizovat kolem 300 paragrafů. Ukrajina 76 novelizací UOZ. Gruzie 96 novel GOZ.

⁶² Např. Litva, Nizozemí, Gruzie.

Ize hodnotit, že do školení byli zapojeni nejen samotní tvůrci kodexu, což je samozřejmé, ale také soudci, jejichž praktické zkušenosti mohou pozitivně přispět k diskuzi o aplikaci nového práva.

Rovněž příprava budoucích právníků na právnických fakultách se na většině tuzemských fakult zásadně neodlišuje od ostatních států, neboť nové soukromé právo je vyučováno s předstihem před účinností NOZ. Naše právnická fakulta rovněž shodně se zahraničím přistoupila k reformě studia, rozšířila výuku soukromého práva a v současné době nabízí vzdělávací kurzy pro odbornou veřejnost.

Kladně lze rovněž hodnotit zřízení internetového místa, kde může odborná i laická veřejnost pokládat ministerstvu spravedlnosti dotazy ohledně výkladu a aplikace rekodifikovaných předpisů. Jistým problémem je malá informovanost veřejnosti o této službě, což má za následek, že není dostatečně využívána. Byť mohou být pochybnosti o efektivitě těchto nástrojů, bylo by vhodné vytvořit přehledné publikace, ve kterých by se veřejnost mohla srozumitelným způsobem seznámit se základními změnami nové soukromoprávní legislativy.

Z hlediska působení na veřejnost by též bylo vhodné zapojení elektronických médií, zejména televize. Příklad si lze vzít např. z projektu BESIP, který vysílá v České televizi pořad STOP. Podobné spoty se mohou následně použít i na internetu, čímž získají větší dosah; mohou je využívat i školy při výuce občanské výchovy, základů práva atd.

Zavedení zvláštní telefonní linky je v současné době nepraktické, plně ji nahrazuje internetová komunikace.

Příloha č. 1

Seznam států, které reformovaly nebo reformují soukromé právo v posledních dvaceti letech.

STÁT	ROK PŘIJETÍ
Albánie	1994
Arménie	1998
Brazílie	2002
Gruzie	1997
Kazachstán	1994
Litva	2001
Lotyšsko	1997
Maďarsko	2012
Nizozemí	1992
Polsko	-
Québec	1994
Rumunsko	2011
Rusko	1992
Slovensko	-
Ukrajina	2004

Příloha č. 2

Seznam otázek pro státy s rekodifikovanou civilní právní úpravou

- 1) Jaká byla obsahová náplň legislativních změn? Můžete popsat rozsah změn, jakých oblastí se týkaly? Které instituty byly nově zavedeny? Které byly zrušeny? Přistoupili jste i ke změnám terminologickým?
- 3) Jak dlouho trvala celková příprava nové občanskoprávní úpravy (od započetí prací až do schválení v legislativním procesu)?
- 4) Mohli byste specifikovat, zda při důvodech změn šlo o důvody věcné (např. zastaralá dosavadní úprava, nutnost doplnění moderních trendů) politické, sociální či ekonomické? Které vlivy převažovaly v případě jejich vzájemného prolínání?
- 5) Rádi bychom věděli, zda a popřípadě, kterými zahraničními právními úpravami jste se nechali při tvorbě předpisu inspirovat? Vycházeli jste při inspiraci rovněž ze zahraničních právních teorií? Pokud ano, pak ze kterých?
- 6) Probíhala reforma soukromého práva formou continuity či diskontinuity? Dá se specifikovat (alespoň velmi zhruba) v jakém rozsahu (vyjádřeno procentuálně) byla využitelná stará právní úprava pro nové občanské právo? Tedy v jakém rozsahu bylo možno převzít dosavadní úpravu občanského práva do nového občanského zákoníku?
- 7) Jakou dobu trvání legisvakační doby jste zvolili a jak se na ni díváte zpětně? Považujete ji za přiměřenou nebo byste příště volili dobu delší (popř. kratší)?
- 8) Jaký dopad měly změny na dosavadní judikaturu a její využitelnost na novou právní úpravu? Byla judikatura použitelná v plném rozsahu, částečně nebo vůbec? Byl vypracován nějaký seznam rozhodnutí použitelných na novou právní úpravu, nebo jste toto ponechali zcela na úvaze subjektů aplikujících právo?
- 8) Jak se na chystané změny připravovaly právnické fakulty (popř. jiné právnické vědecké instituce) ve Vaší zemi? Učilo se nové občanské právo ještě před přijetím zákona (jako právo *de lege ferenda*), nebo se s výukou nového práva započalo až po jeho schválení? Byly právnické fakulty nějak nápomocné při propagaci nového občanského práva ve vztahu k širší veřejnosti? Pořádala se pod záštitou fakult školení pro veřejnost?
- 9) V jaké míře jste novelizovali i další právní předpisy, které souvisí s občanským právem? Bylo nutné při pouhé změně názvosloví novelizovat doprovodné

předpisy, které pracují s původním názvoslovím? Připravovala se novelizace těchto zvláštních předpisů souběžně s přípravou nového občanského zákoníku, nebo k ní došlo až poté, co byl občanský zákoník schválen?

- 10) Jakými způsoby se veřejnost u Vás seznamovala s „novým soukromým právem“? Jak vypadala informační kampaň vůči veřejnosti? Mohli byste specifikovat opatření v závislosti na tom, zda byla směřována do sektoru veřejného či soukromého, zda mezi nimi byl nějaký rozdíl?
- 11) Došlo při zavádění nové občanskoprávní úpravy také ke spolupráci či koordinaci s praktikujícími právníky (zejm. soudci, advokáty či notáři)? Konaly se společné schůzky zástupců právní teorie a praxe vedoucí k vzájemnému seznámení s novou legislativou, popř. k zaujímání výkladových stanovisek k nové úpravě?
- 12) Připravilo Vaše ministerstvo spravedlnosti či jiný kompetentní orgán školení soudců na nové občanské právo? Jaká byla struktura, systematika a délka školení? Byla účast soudců na těchto školeních dobrovolná či povinná? Kdo na těchto školeních přednášel?
- 13) Změnil se po zavedení změn i nápad práce na soudy? V případě, že se zvýšil nápad případů na soudy, musela se učinit nějaká personální opatření, např. zvýšení počtu soudců, specializace soudů, zvýšení počtu asistentů soudců, zvláštní školení pro soudce apod.?
- 14) Dále bychom rádi věděli, zda a v jakém rozsahu a z jakých důvodů byl Váš nový občanský zákoník novelizován od doby, kdy nabyl účinnosti? Popř. pokud Váš nový občanský zákoník obsahoval takové technické chyby, byla snaha je odstranit novelizací co nejrychleji, nebo se vyčkávalo až na první zkušenosti s jeho celkovou aplikací v praxi (s tím, že posléze se připraví souhrnná novela)?
- 15) Jak se v průběhu času vyvíjely názory veřejnosti a jak veřejnost hodnotí zavedené změny dnes? Byl uskutečněn např. nějaký sociologický průzkum ve společnosti?

Příloha č. 3

Seznam otázek pro státy připravující rekonstrukci

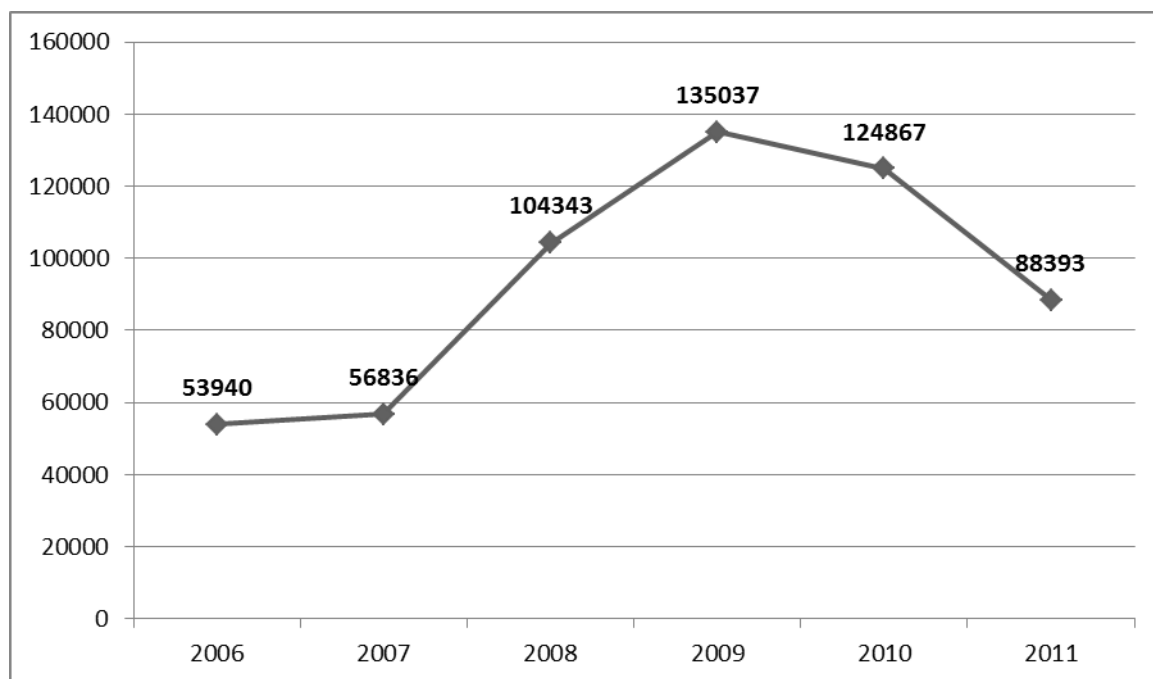
- 1) Jaké oblasti soukromého práva plánujete reformovat?
- 2) Jaké důvody Vás vedou ke změně (např. zastaralá dosavadní úprava, nutnost doplnění moderních trendů), důvody politické, sociální či ekonomické? Které vlivy převažovaly v případě jejich vzájemného prolínání?
- 3) Rádi bychom věděli, zda a popřípadě, kterými zahraničními právními úpravami se necháváte při tvorbě předpisu inspirovat? Vycházíte při inspiraci rovněž ze zahraničních právních teorií?
- 4) Probíhá reforma soukromého práva formou kontinuity či diskontinuity (protože od ní se do značné míry odvíjí i následující rozsah opatření, která je třeba učinit vůči veřejnosti, aby byla dostatečně informována a připravena na legislativní změnu)? Dá se specifikovat (alespoň velmi zhruba) v jakém rozsahu (vyjádřeno procentuálně) je využitelná stará právní úprava pro nové občanské právo? Tedy v jakém rozsahu bylo možno převzít dosavadní úpravu občanského práva do nového občanského zákoníku?
- 5) Jakou dobu trvání legisvakační doby jste zvolili?
- 6) Jak se na chystané změny připravují právnické fakulty (popř. jiné právnické vědecké instituce) ve Vaší zemi? Učí se nebo plánuje se učit nové občanské právo ještě před přijetím zákona (jako právo *de lege ferenda*), nebo se s výukou nového práva započne až po jeho schválení? Jsou právnické fakulty nějak nápomocné při propagaci nového občanského práva ve vztahu k širší veřejnosti? Pořádala se pod záštitou fakult školení pro veřejnost?
- 7) V jaké míře plánujete novelizovat i další právní předpisy, které souvisí s občanským právem? Připravujete novelizaci těchto zvláštních předpisů souběžně s přípravou nového občanského zákoníku, nebo k ní dojde až poté, co bude občanský zákoník schválen?
- 8) Jakými způsoby se veřejnost u Vás bude seznamovat s „novým soukromým právem“? Jak k této problematice hodláte přistoupit Vy? Máte představu, jak bude vypadat informační kampaň vůči veřejnosti? Zda se budou konat nějaké semináře, konference, nebo zda byla či bude vedena nějaká mediální kampaň atd.? Plánujete vypracovat nějaký vládní komentář, zřídit webové stránky, popřípadě zavést jiná opatření typu konferencí, školení apod. za účelem seznámení veřejnosti s novinkami, které reforma přinese? Specifikovali byste

opatření v závislosti na tom, zda budou směřována do sektoru veřejného či soukromého a zda mezi nimi bude nějaký rozdíl?

- 9) Plánujete při zavádění nové občanskoprávní úpravy také spolupráci či koordinaci s praktikujícími právníky (zejm. soudci, advokáty či notáři)? Plánují se společné schůzky zástupců právní teorie a praxe vedoucí k vzájemnému seznámení s novou legislativou, popř. k zaujímání výkladových stanovisek k nové úpravě?
- 10) Připravuje nebo plánuje připravit ministerstvo spravedlnosti či jiný kompetentní orgán školení soudců na nové občanské právo? Jaká bude struktura, systematika a délka školení? Chystáte se zavést povinnou účast soudců na těchto školeních nebo to bude pouze a jenom na dobrovolné bázi? Kdo na těchto školeních bude přednášet?

Příloha č. 4

Graf znázorňující nárůst počtu žalob připadajících na soudy první instance v letech 2006-2011 (Lotyšsko).

Příloha č. 5

Přehled doprovodné legislativy k občanskému zákoníku Rumunska

Zákon č. 76/2012 na implementaci zákona č. 134/2010 vztahující se k občanskému soudnímu řádu, publikovaného ve sbírce zákonů, část I. č. 365 ze dne 30. 5. 2012.

Zákon č. 192 ze dne 16. 5. 2006, upravující mediaci a organizaci mediátorů, který nahrazuje článek občanského soudního řádu o předběžném řízení, které je nahrazeno povinnou mediací.

Zákon č. 2/2013, o některých opatřeních snižujících zatížení soudů jako příprava na implementaci zákona č. 134/2010 do občanského soudního řádu.

Dále série nouzových nařízení, která měla zajistit plynulý přechod na nový občanský soudní řád, který nabyl účinnosti dne 15. 2. 2013. Nový občanský soudní řád pak přináší změny v oblastech daní a správy.

Příloha č. 6

Přehled doprovodné legislativy k občanskému zákoníku Quebec.

Kniha devátá a její část o veřejných rejstřících zasáhla výrazně do quebecké legislativy. Změny zavedené touto knihou se odrazily asi ve **dvou tisících ustanovení různých zákonů**, především za účelem harmonizace. Přijetí nového QCC se nejvíce projevilo v potřebě urychlené změny **zákona o registrech**, který upravoval novou administrativní restrukturalizaci, pravomoc Ministerstva spravedlnosti jmenovat úředníky, určovat soudní obvody a tarify atd., tak aby nabyl účinnosti spolu s QCC. Reforma dále zasáhla i centrální registr věcí manželských, který integrovala do registru osobních práv a i jiné registry. Ke změnám došlo **v zákoně o přístupu k dokumentům veřejných orgánů a ochraně osobních informací, zákoně o územním členění, zákoně o obecní dani, zákoně o Ministerstvu spravedlnosti, zákoně o podpoře reformy quebeckého katastru a v novelách příslušných zákonů.**

Mezi další zákony, které se měnily z důvodu nové reformované civilněprávní legislativy v Quebecu, lze uvést **zákon o zeměměřičích, zákon o daních, zákon o porotcích, zákon o likvidaci společností, zákon o ochraně spotřebitelů, zákon o důchodovém plánu, zákon o soudech, zákon o farmacii, zákon o generální inspekci, zákon o archivech, zákon o budovách, zákon o Ministerstvu životního prostředí, zákon o Ministerstvu dopravy** a další: zákon o havarijním pojištění, zákon o zdravotním pojištění, zákon o veřejném správci, zákon o notářství, zákon na ochranu mládeže, zákon na ochranu veřejného zdraví, zákon na ochranu mentálně nemocných, zákon o správě zdravotního pojištění, zákon o správě bydlení, zákon o svěřeneckých společnostech a spořitelnách a zákon o družstvech, zákon o bezpečnosti práce a nemocích z povolání, zákon o železnicích, zákon o městech a obcích, zákon o lesích, zákon o vzdělávání domorodých Crisů, Inuitů a Naskapisů, zákon o loteriích, soutěžích a zábavních zařízeních, zákon o dolech, zákon o ochraně zemědělské půdy, zákon o kvalitě životního prostředí, zákon o pojištění, zákon o quebeckém Fondu vkladů a investic, zákon o fondu úspor a úvěru, zákon o obecních výborech, zákon o korporacích, zákon o přenosu podzemních vod, zákon o vzdělávání, zákon o způsobu platby za elektřinu a plyn u některých nemovitostí, zákon o nabytí zemědělské půdy cizinci, zákon o kulturních statcích, zákon o katastru, zákon o fondu půjček a úvěru, zákon o Ministerstvu financí, zákon o speciální pravomoci společností, zákon o ochraně zemědělské půdy, zákon o režimu

vod, zákon o režimu odchodu do důchodu, zákon o družstvech, zákon o pozemcích ve veřejném vlastnictví, zákon o vlastnických titulech v některých volebních obvodech, zákon o dopravě, zákon o fondech na podporu ekonomiky, zákon o Centru průmyslového výzkumu v Quebecu, zákon o vysokoškolském vzdělávání, zákon o městské komunitě Outaouais, zákon o hřbitovních společnostech římskokatolických, zákon o římskokatolických biskupech, zákon o financování zemědělství, zákon o vzdělávání a profesní kvalifikaci manuální práce, zákon o taxislužbě, zákon o Univerzitě Quebec, zákon o hodnotě nemovitostí, zákony o zájmových komorách, zákoník profesí, zákon o továrnách, zákon o inženýrech, zákon o věcech elektrikářů, zákon o věcech potrubních mechaniků, zákon o Muzeu umění v Montrealu, zákon o urbanismu, zákon o pojištění zemědělského a lesního úvěru, zákon o vyvlastnění a zákon o povolení k prodeji alkoholu, zákon o městské komunitě Montreal, zákon o quebecké městské komunitě, zákon o městských a meziměstských dopravních společnostech.

Příloha č. 7

Přehled doprovodné legislativy k novému ukrajinskému občanskému zákoníku

Obchodní zákoník Ukrajiny, NRU, kodex Ukrajiny, zákon ze dne 16. 1. 2003 č. 436-IV.

Občanský soudní řád Ukrajiny, NRU, kodex Ukrajiny, zákon ze dne 18. 3. 2004 č. 1618-IV; do té doby platil Občanský soudní řád USSR, NR USSR, kodex z 18. 7. 1963.

Soudní řád správní Ukrajiny, NRU, kodex, zákon ze dne 6. 7. 2005 č. 2747-IV, zcela nový předpis, do té doby vůbec neexistoval.

Daňový kodex Ukrajiny, NRU, kodex, zákon ze dne 2. 12. 2010 č. 2755-VI; do té doby existovaly daňové předpisy samostatně, bez kodifikace.

Zákon o jednotném státním demografickém registru a dokumentech potvrzujících státní občanství Ukrajiny, potvrzujících totožnost osoby nebo její zvláštní status; NRU, zákon ze dne 20. 11. 2012 č. 5492-VI; zcela nový právní předpis – kodifikace, do té doby právní úprava v samostatných roztroušených zákonech.

Zákon o státní registraci občansko-právních aktů; NRU, zákon ze dne 1. 7. 2010 č. 2398-VI, zcela nový právní předpis. Dříve byla tato oblast upravena podzákonným předpisem.

Zákon měnící zákon o informacích; NRU, zákon ze dne 13. 1. 2011 č. 2938-VI; původní znění zákona o informacích: NRU, zákon ze dne 2. 10. 1992 č. 2657-XII; velmi rozsáhlá novelizace (prakticky nové znění).

Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku; zákon ze dne 19. 5. 2011 č. 3390-VI; zcela nový právní předpis.

Zákon o mezinárodním právu soukromém, zákon ze dne 23. 6. 2005 č. 2709-IV; zcela nový právní předpis.

Zákon, jímž se mění zákon o státní regulaci působení v oblasti přenosu technologií; zákon ze dne 2. 10. 2012 č. 5407-VI;

Zákon o depozitní soustavě Ukrajiny, NRU, zákon ze dne 6. 7. 2012 č. 5178-VI;

Zákon o cenných papírech a fondovém trhu, NRU, zákon ze dne 23. 2. 2006 č. 3480-IV.

Zákon o správě předmětů státního vlastnictví, NRU, zákon ze dne 21. 9. 2006 č. 185-V; jde o nový zákon, který nahradil Dekret kabinetu ministrů Ukrajiny z 15. 12. 1992 č. 8-92 o správě majetku, který je ve státním vlastnictví.

Zákon o akciových společnostech, NRU, zákon ze dne 17. 9. 2008 č. 514-VI, nový právní předpis; po dvou letech ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona pozbývají účinnosti čl. 1 - 49 zákona o hospodářských společnostech (19. 9. 1991), NRU, 1991, č. 49, čl. 682).

Zákon o státní registraci věcných práv k nemovitému majetku a jeho břemen; NRU, zákon ze dne 1. 7. 2004 č. 1952-IV, nový právní předpis.

Zákon o vyvlastnění pozemků a jiných předmětů nemovitého majetku; zákon ze dne 17. 11. 2009, č. 1559-VI.

Zákon o státním pozemkovém katastru; zákon ze dne 7. 7. 2011 č. 3613-VI, nový právní předpis.

Rodinný kodex Ukrajiny, NRU, kodex, zákon ze dne 10. 1. 2002 č. 2947-III;

Obchodní procesní zákoník (obchodní soudní řád), NRU, kodex, zákon ze dne 6. 11. 1991 č. 1798-XII;

Zákoník o půdě, NRU, kodex, zákon ze dne 25. 10. 2001 č. 2768-III.

Zákon o národní bance Ukrajiny; zákon ze dne 20. 5. 1999 č. 679-XIV.

Zákon o platebním systému a převodu plateb na Ukrajině; NRU, zákon ze dne 5. 4. 2001, č. 2346-III.

Zákon o orgánech registrace občansko-právních aktů; ze dne 24. 12. 1993 č. 3807-XII.

Příloha č. 8

Tabulka platnosti/účinnosti, rozsahu změn a uplatňování zásady kontinuity nebo diskontinuity při procesu kodifikace.

	platnost/účinnost	legisvakance	rozsah změny	kont./disk.
Nizozemí	1986/1992	6 let	střední	kontinuita
Litva	2000/2001	1 rok	rozsáhlé	sporné
Lotyšsko	0 - 3 měsíce	různá	střední	diskontinuita
Rusko	1 měsíc – 2 roky	různá	velké	kontinuita
Rumunsko	2009/2011	2 roky	velké	kontinuita
Quebec	1991/1994	3 roky	střední	kontinuita
Maďarsko	2012/2013	1 rok	velké	spíše kontinuita
Ukrajina	2003/2004	1 rok	střední	spíše kontinuita
Polsko	zatím neznámo	zatím neznámo	mírné	kontinuita
Gruzie	1997/1997	5 měsíců	velké	diskontinuita
Slovensko	zatím není známo	zatím není známo	velké	kontinuita

Příloha č. 9

Tabulka obsahující důvody reformy soukromého práva.

	důvody změn
Nizozemí	transformace, modernizace, sjednocení soukromého práva, mezinárodní závazky
Litva	nezávislost, politické, ekonomické, modernizace, mezinárodní závazky
Lotyšsko	politické, mezinárodní závazky, modernizace
Rusko	ekonomické, politické, sociální, transformace, modernizace
Rumunsko	modernizace, socioekonomické a politické zájmy
Quebec	modernizace, návrat k tradicím, sjednocení
Maďarsko	transformace, modernizace, sjednocení soukromého práva
Ukrajina	transformace, mezinárodní závazky, modernizace
Polsko	modernizace, harmonizace, sjednocení soukromého práva
Gruzie	politické, ekonomické, mezinárodní závazky
Slovensko	transformace, modernizace, sjednocení soukromého práva, mezinárodní závazky, politické, ekonomické, sociální

Příloha č. 10

Tabulka obsahující přehled hlavních inspiračních zdrojů a reakci veřejnosti na reformu soukromého práva.

	hlavní inspirační zdroje	reakce veřejnosti
Nizozemí	BGB, Francie, Velká Británie, Itálie, Švýcarsko, Řecko, Egypt, Brazílie, Čína,	pozitivní
Litva	Nizozemí, Francie, BGB, Quebec	pozitivní
Lotyšsko	BGB, Rusko	pozitivní
Rusko	BGB, Nizozemí	pozitivní
Rumunsko	Francie, Itálie, Švýcarsko, Quebec, UNIDROIT	pozitivní
Quebec	Francie, common law	pozitivní
Maďarsko	BGB, ABGB, ZGB, Francie, Quebec	pozitivní
Ukrajina	Nizozemí, Francie, BGB, Quebec, Rusko	pozitivní
Polsko	BGB, Rakousko, Rusko, Francie, Nizozemí, Švýcarsko	negativní
Gruzie	BGB	pozitivní
Slovensko	ČR, BGB, ZGB, Maďarsko, Quebec	

Příloha č. 11

Tabulka uvádějící, ve kterých státech bylo nutné novelizovat stávající nebo vytvořit novou legislativu a dále seznam opatření za účelem informování o změnách soukromého práva ve veřejném sektoru.

	doprovodná legislativa	opatření za účelem informování o změnách soukromého práva (veřejný sektor)
Nizozemí	ano	kurzy, semináře, kongresy
Litva	ano	kurzy, semináře, školení, web, konference
Lotyšsko	ano	kurzy, školení, konference, web
Rusko	ano	kurzy, semináře, kongresy
Rumunsko	ano	kurzy, semináře, konference, web, brožura
Quebec	ano	školení, konzultace
Maďarsko	ano	školení, web, konference, periodika
Ukrajina	ano	školení, web, konference, periodika
Polsko	ano	zatím žádná
Gruzie	ano	semináře
Slovensko	plánuje se	plánuje se – konference, semináře, školení

Příloha č. 12

Tabulka obsahující přehled zavedených opatření za účelem informování o změnách souvisejících s reformou soukromého práva v soukromém sektoru.

	opatření za účelem informování o změnách soukromého práva (soukromý sektor)	aplikační praxe
Nizozemí	publikace, web, infolinka, konzultace	výkladové problémy
Litva	web, media, videokazety, letáky, brožury	výkladové problémy, větší nápad na soudy, nutnost posílit soudní soustavu
Lotyšsko	media	legislativně technické chyby, obsahové chyby
Rusko	web	legislativně technické chyby, obsahové chyby
Rumunsko	web	legislativně technické chyby, obsahové chyby
Quebec	media	legislativně technické chyby, obsahové chyby
Maďarsko	web, media	zatím se neobjevily žádné problémy
Ukrajina	media	legislativně technické chyby, reforma soudnictví
Polsko	zatím žádná, pravděpodobně media	není účinný
Gruzie	žádná	obsahové chyby, problém s výkladem práva, porozuměním, aplikací
Slovensko	plánují se- semináře, media, informační materiály	neexistuje